

Bu yayın Mart 2005 tarihinde yayınevimiz tarafından basılan kitabın güncelleştirilmiş yeni baskısıdır. Bu yayının özgün İngilizce örneği '*Taking Human Rights Complaints to UN Mechanisms - A Manual*' adıyla *Kürt İnsan Hakları Projesi (Kurdish Human Rights Project)* ve İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu (Bar Human Rights Committee) tarafından ortak olarak basılmıştır.

BELGE YAYINLARI

İnsan Hakları Dizisi

Kürt İnsan Hakları Projesi
İNSAN HAKLARI ŞİKAYETLERİNİ
B.M. MEKANİZMALARINA TAŞIMA KILAVUZU
© Kerim Yıldız & Lucy Claridge

Baskıya Hazırlayan

Ahmet Kahraman

Çevirenler

Mustafa Gündoğdu
Hayri Zafer Korkmaz

Sayfa Düzeni

Aristan

Kapak Tasarım

Espas Tasarım

Birinci Baskı

Mart 2005

Güncelleştirilmiş İkinci Baskı

Aralık 2006

İç/Kapak Baskı-Cilt

Berdan Matbaacılık

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK

Divanyolu Cad. Binbirdirek İşhanı No:15/1

Sultanahmet/İstanbul

Tel: 0 (212) 638 34 58

Fax: 0 (212) 517 44 53

E-mail: belgeyayinevi@hotmail.com

belgekitapkulubu@yahoo.co

Kerim Yıldız & Lucy Claridge

Kürt İnsan Hakları Projesi

İNSAN HAKLARI ŞİKAYETLERİNİ
BM MEKANİZMALARINA
TAŞIMA KILAVUZU

Kürt İnsan Hakları Projesi **Kurdish Human Rights Project**

11 Guilford Street
London
WC1N 1DH
Tel : +44 (0) 20 7405 3835
Fax : +44 (0) 20 7404 9088
Email: khrp@khrp.org
http://www.khrp.org

Kürt İnsan Hakları Projesi (KİHP), Birleşik Krallığın başkenti Londra'da kurulmuş ve merkezi burada faaliyet göstermektedir. KİHP, politik amaçlı bir kurum değildir. Bağımsız, hükümetler dışı bir insan hakları kurumdur.

KİHP'nin kamu yararına çalışan bir vakıf olduğu tescil edilmiştir. Uluslararası düzeyde kabul gören vakıf, ırk, din, cinsiyet, siyasi görüş ile her türlü inanç ve görüşüne bakmaksızın, bu konuda herhangi bir ayırım yapmaksızın, Kürt bölgelerinde yasayan herkesin, bütün insanların, "insan olmaktan kaynaklanan" haklarını koruma ve savunmaya adanmıştır.

Vakfımız, gördüğü insani işlev nedeniyle, yalnız Kürtler tarafından değil, aynı zamanda, Kürt olmayan kurumlarca da desteklenmektedir.

İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi **Bar Human Rights Committee**

Garden Court Chambers
57-60 Lincoln's Inn Fields
London WC2A 3LS
United Kingdom
Tel: +44(0) 20 7993 7755
Fax: +44(0) 20 7993 7700
E-mail: bhrc@compuserve.com
http://www.barhumanrights.org.uk

Baro İnsan Hakları Komitesi (BİHK), İngiltere ve Galler Barosu'nun uluslararası insan hakları koludur. Komite, bağımsız bir organdır. Öncelikle, dünyanın her yerinde, avukat ve yargıçların haklarını korumakla ilgilenebilir. Ayrıca, uluslararası düzeyde kabul görmüş, onaylanmış olan hukukun üstünlüğü ilkesi ile adil yargılanma hakkını standartlarını savunmak savunmakla da ilgilenebilir.

Baro İnsan Hakları Komitesi, kendi yetki alanı olan İngiltere ve Galler hariç, dünyadaki bütün ülkelere, davaları havale edebilmektedir.

Kerim Yıldız

Bingöl'de doğdu. İngiltere'de Uluslararası İnsan Hakları Hukuku üzerine Yüksek Lisans eğitimi tamamlayan Yıldız 1992 yılında Londra'da kurulan Kürt İnsan Hakları Projesinin (KHRP) kurucu üyesi ve direktörü olarak, KHRP'nin sürdürdüğü projelerin uygulanma sorumluluğunu üstlendi. Türkiye, Suriye, İran, Irak, Azerbaycan ve Ermenistan'da yaşayan Kürtlerin hakları başta olmak üzere insan hakları alanında çok sayıda kitap, makale yazdı. İnsan hakları alanında yazılmış pek çok kitap için bölümler hazırladı.

Uluslararası İnsan Hakları sözleşmelerin kapsamı ve bu alanda ki mekanizmaların kullanılması konusunda Rusya, Arnavutluk, Kosova, Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan, Irak ve Güney Kürdistan'da aralarında hakim, savcı, öğretim görevlisi, hukukçu ve insan hakları aktivistlerinin bulunduğu topluluklara eğitim seminerleri vermiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru ve Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Mekanizmalarının kullanılması üzerine el kitapları da hazırlayan Yıldız'ın kitapları Türkçenin yanı sıra, Azerice, Ermenice, Fince ve Rusça olarak yayımlandı. Yazarın kitaplarının Kürtçenin çeşitli lehçelerinde yayınlanması içinde çalışmalar yapılmaktadır.

Kerim Yıldız'ın daha önce yazarlık veya editörlüğünü yaptığı Türkçe yayınlanmış kitapları

- 1- İnsan Hakları Hukuku Alanında Uluslararası Mekanizmalar (1999-Ege Yayıncılık) - Orhan Kemal Cengiz ile ortak yazarlık
- 2- Azerbaycan-Ermenistan, İnsan Hakları-Etnik Azınlıklar ve Kürtler (2000 Scala Yayıncılık) - Deborah Russo ile ortak yazarlık
- 3- Hasankeyf ve Ilisu Barajı (2001 Bumerang Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük
- 4- Dicle-Fırat ve Su Sorunu (2002 Senfoni Yayınları) Koray Düzgören ile birlikte editörlük
- 5- AB Yolunda Türkiye, değişim için Fırsat mı: yoksa Yol Ayrımı mı? (2002 Bumerang Yayınları) - Koray Düzgören ile ortak yazarlık

- 6- Türkiye’de Kürtçe Hakkı (2002 Senfoni Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük
- 7- Ülke İçinde Göç Ettirilen İnsanlar-KÜRT GÖÇÜ (2002 Senfoni Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük
- 8- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Dava Götürme Kılavuzu (2003 Belge Yayınları) -Philip Leach ile ortak yazarlık. Güncellenmiş baskısı yayınevimiz tarafından yeniden yayınlanacaktır.
- 9- Kürtlerin Kültürel ve Dilsel Hakları (2004 Belge Yayınları)
- 10- İnsan Hakları Şikâyetlerini BM Mekanizmalarına Götürme Kılavuzu (2004 Belge Yayınları) - Anke Julia Stock ile ortak yazarlık
- 11- Türkiyede Kürt Çocuklarının İnsani Hakları (2004 Belge Yayınları)
- 12- Irak Kürtleri (2005 Belge Yayınları)

Yazarın Suriye Kürtleri, İran Kürtleri ve AİHM’ye Dava Götürme Kılavuzu (güncelleştirilmiş baskı) isimli yayınlarında yakın dönemde yayınevimiz tarafından basılacaktır.

Lucy Claridge

1975 yılında İngiltere’nin başkenti Londra’nın 40 mil uzağındaki Halton kasabasında doğdu. Oxford Üniversitesindeki hukuk eğitimini 2000 yılında tamamlayarak avukatlık yapmaya başladı. Yaklaşık 3 yıl boyunca Medya ve ifade özgürlüğü alanındaki davalar üzerine çalıştı. Bu iş tecrübesini takiben Londra Üniversitesine bağlı King’s College’de ‘Uluslararası Barış ve Güvenlik: İnsan Hakları ve Uluslararası Güvenlik’ üzerine yüksek lisans yaptı. Akabinde 6 ay boyunca İngiltere’de ki en önemli sivil haklar ve insan hakları örgütlerinden biri olan ‘Liberty’ isimli kurumda çalıştı. 2004 yılında avukat olarak çalışmak üzere KHRP’ye katıldı. Halen KHRP’de avukat olarak çalışmaktadır. Lucy Claridge KHRP’ye katıldığı tarihten bu yana Türkiye, Ermenistan ve Azerbaycan’da Uluslararası İnsan Hakları sözleşmelerin kapsamı ve bu alanda ki mekanizmaların kullanılması konusunda aralarında hakim, savcı, öğretim görevlisi, hukukçu ve insan hakları aktivistlerinin bulunduğu topluluklara eğitim seminerleri vermiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Kısaltmalar.....	13
BM ve İnsan Hakları.....	15
I. Değişik Mekanizmalara İlişkin Genel Açıklama.....	16
<i>A. Ana Sözleşme’den Kaynaklanan Yapılar.....</i>	<i>16</i>
1. İnsan Hakları Komisyonu.....	16
a. Özel Raportörler.....	17
b. Ülkelerle İlgili Yapılar.....	18
c. Diğer Konusal Yapılar.....	18
2. İnsan Haklarını Koruma ve Geliştirme Alt Komisyonu.....	19
3. Kadınların Konumu İle İlgili Komisyon.....	20
<i>B. Sözleşmelerden Kaynaklanan Yapılar.....</i>	<i>20</i>
1. İnsan Hakları Komitesi.....	20
2. İşkence Karşıtı Komite.....	20
3. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi.....	20
4. Irk Ayrımcılığını Önleme Komitesi.....	20
5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi.....	20
6. Çocuk Hakları Komitesi.....	21
7. Göçmen İşçilerin Haklarını Koruma Komitesi.....	21
II. Ana Sözleşmeden Kaynaklanan Yapılar Nasıl Kullanılır.....	21
<i>A. İnsan Hakları Komisyonu ve İnsan Haklarını Koruma ve Geliştirme Alt Komisyonu - 1503 Prosedürü.....</i>	<i>21</i>
<i>B. Konusal Yapılar.....</i>	<i>24</i>
1. Özel Raportörler.....	28
a. Eğitim Hakkı ile ilgili Özel Raportör.....	28
b. Yargısız ve Keyfi İnfazlarla İlgili Özel Raportör.....	29
c. İnsan Hakları ve Yerli Halkların Temel Özgürlüklerinin Korunması İle İlgili Özel Raportör.....	30

d. Yargıçların ve Hukukçuların Bağımsızlığı İle İlgili Özel Raportör.....	30
e. Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkını Koruma ve Geliştirme İle İlgili Özel Raportör.....	31
f. Din ve İnanç Özgürlüğü İle İlgili Özel Raportör.....	33
g. Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkını Kullanmasını Engelleme Aracı Olarak Paralı Asker Kullanılması İle İlgili Özel Raportör.....	33
h. İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı Vahşice Davranışlar ve Cezalandırmalar İle İlgili Özel Raportör.....	34
i. Kadınlara Yönelik Şiddet, Bunun Nedenleri ve Sonuçları İle İlgili Özel Raportör.....	3
2. Diğer Konusal Yapılar.....	36
a. Keyfi Gözaltı İle İlgili Çalışma Grubu.....	36
b. Zora Dayalı ve İstemedi Kayıplar İle İlgili Çalışma Grubu.....	37
c. İnsan Hakları Savunucularının Durumları İle İlgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi.....	38
d. Ülke İçi Göç Ettirilenlerle İlgili Genel Sekreter Temsilcisi.....	39
<i>C. Ülke Görevlileri.....</i>	40
<i>D. Diğer Şikâyet Prosedürleri.....</i>	40
III. Sözleşmelerden Kaynaklanan Yapılar Nasıl Kullanılır.....	41
<i>A. Rapor Sistemi.....</i>	42
1. İnsan Hakları Komitesi.....	43
2. İşkence Karşıtı Komite.....	45
3. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi.....	46
4. Irk ayrımcılığını Önleme Komitesi.....	48
5. Çocuk Hakları Komitesi.....	49
6. Ekonomik ve Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi.....	50
7. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi.....	51

<i>B. Bireysel Şikâyet Prosedürü.....</i>	52
1. İnsan Hakları Komitesi.....	57
2. İşkence Karşıtı Komite.....	59
3. Kadınlara Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi.....	60
4. Irk Ayrımcılığını Önleme Komitesi.....	61
5. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi.....	62

<i>C. Soruşturma Mekanizmaları.....</i>	63
<i>D. Diğer Mekanizmalar.....</i>	64

EKLER

EK I- Bildirimler ve Çekinceler.....	65
EK II- Yargısız ve Keyfi İnfazlar İle İlgili Özel Raportör'ün Soru Formu.....	77
EK III- Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Korunması ve Geliştirilmesi İle İlgili Özel Raportör'e Bilgi Sunuş Kılavuzu.....	81
EK IV- İşkence İddiasında Bulunan Kişilerin Ya da Temsilcilerin Dolduracağı Soru Formu.....	85
EK V- Gizli/Kadınlara Karşı Şiddet Bilgi Formu.....	89
EK VI- Keyfi Tutuklama Ya da Gözaltı İddiasında Bulunan Kişilerin Dolduracağı Model Soru Formu.....	93
EK VII- Bir Kişinin Zora Dayalı Ya da İstemedi Kaybolması Hakkında Rapor.....	97
EK VIII- İnsan Hakları Savunucuları İle İlgili Genel Sekreter Temsilcisi'ne İddiaların Sunumu.....	103
EK IX- Model Şikâyet Formu.....	111
EK X- İşkence Karşıtı Sözleşme / Model Şikâyet Yazısı.....	117
EK XI- Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Tasfiye Komitesi'ne Şikâyet Formu.....	121
Dipnotlar.....	126

ÖNSÖZ

Kürt İnsan Hakları Projesi (KİHP), dava programını 1992’de başlatmış, ve tarihten beri kapsamlı bir şekilde gelişmiştir.

İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi (BİHK) ile birlikte, KİHP 2000 yılında İnsan Hakları Eğitimi ve Stajyerlik programı başlatmıştır. Bunun yanısıra Kürt İnsan Hakları Kurumu (KHRP) 2000 yılından buyana, Kürt bölgesinden çok sayıda stajyeri konuk etmiştir.

Projenin ana amacı, Kürt bölgelerindeki sivil toplum kuruluşlarına, hukukçu ve insan haklarıyla ilgilenen kişilere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler (BM)in ilgili kurumlarını, uluslararası insan hakları mekanizmalarını anlatmak, bu alanda uzman hazırlık eğitimi yapmak, ve konuya ilişkin bilgi aktarmak, ilgililerin becerisini artırmaktır.

Bugüne kadar, sadece Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan’da değil, aynı zamanda Afganista, Filistin gibi hassas bölgelerde de insan hakları eğitimi verilmiştir. Bundan amaç, hukuk ve insan hakları toplulukları mensuplarının, uluslararası belgeler tarafından belirlenen yasal yükümlülüklerden ve yargı içtihatlarından yeterli ölçüde haberdar kılınması, var olan mekanizmaların kullanımını konusunda pratik, yol gösterici tavsiyeler verilmesidir.

Bu kılavuz kitapçık ise insan hakları eğitimi ve stajyerlik programının bir parçasıdır. İnsan hakları şikâyetlerinin, BM mekanizmalarına götürülmesi konusunda yol, yöntem gösterici nitelik ve işlevdedir.

BM, insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi ve teşvik edilmesini, üç kategorideki organı aracılığıyla başarmayı amaçlamıştır: Bunlar, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesi ile kurulan organlar (ana sözleşmeden kaynaklanan yapılar) ve ilgili hukukî belgelerdeki hükümlerde yer alan organlar (sözleşmelerden kaynaklanan yapılar”)dır.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazarları ve Kürt İnsan Hakları Projesi, sundukları mali destek nedeniyle, aşağıda ismi sıralanan kurum ve kuruluşlara teşekkür eder:

The Big Lottery Fund (Birleşik Krallık), Irish Aid (Serbest İrlanda Cumhuriyeti), The Sigrid Rausing Trust (Birleşik Krallık), Oak Foundation (Amerika Birleşik Devletleri), Bar Human Rights Committee for England and Wales (Birleşik Krallık), Finnish Ministry for Foreign Affairs (Finlandiya), Bishop’s Subcommission for Misereor (Almanya), UN Voluntary Fund for Victims of Torture (İsviçre), The Bromley Trust (Birleşik Krallık), and Sticing Cizera Botan (Hollanda).

BM'nin bu organları, hiç kuşku yok ki, insan haklarının, dünya çapında korunmasına paha biçilmez katkılar yapmaktadırlar.

İşte bu kılavuz kitapçık, BM'nin farklı mekanizmalar hakkında genel bir görüş sunmakta ve bunların kullanımı için yol göstermektedir. Kılavuz, ayrıca Kürt bölgelerindeki üye ülkelerin deklarasyon ve çekinceleri gibi ana metinleri yanı sıra, kullanıcılar için değerli bir yol göstericilik işlevi göreceğine inandığımız model şikâyet formlarını ve şikâyetlerin sunulması ile ilgili yol gösterici bilgileri de içermektedir.

2003 yılında basımı yapılan bu yayının güncellenmiş hali olan kılavuz, o tarihten bu yana insan hakları konseyinin kurulması dahil, BM mekanizması içinde yapılan önemli değişiklikleri de içermektedir.

Kılavuz, KHRP'nin danışmanı Anke Stock ve eski stajyeri Kyle Smith'in katkılarıyla, Kürt İnsan Hakları Projesi direktörü Kerim Yıldız ve hukuk görevlisi Lucy Claridge tarafından hazırlanmıştır. Kitap, KİHP ve BİHK ortak yayınıdır.

Bu yayın, aynı zamanda Ermenistan, Azerbaycan, Türkiye ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde sürdürülmekte olan eğitim seminerlerinin tamamlayıcı niteliğindedir.

Kılavuz, KİHP'ne malî destek sunan fon sağlayıcılarının katkılarıyla yayımlanmıştır. Bu ek katkı nedeniyle, onlara ayrıca teşekkür ediyoruz.

Kılavuz kitap, uluslararası insan hakları hukuku uygulamalarının en yüksek standarda ulaşması için uğraş veren, çaba harcayan kuruluşlarımızın, bir ortak ürünüdür. Ortak çalışmanın bu ürünü nedeniyle, duyduğumuz memnuniyeti, ayrıca dile getirmek isterim.

Mark Muller

İngiltere ve Galler Barosu
İnsan Hakları Komitesi Başkanı
Ekim 2006

KISALTMALAR

CAT	BM İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi
CCPR	Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
CCPROPI	CCPR'e ek Seçmeli İnci Protokol
CCPROP2	CCPR'e ek Seçmeli 2nci Protokol
CEDAW	Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme / Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi
CEDAWOP	CEDAW'a ek Seçmeli Protokol
CERD	Her Türden Irk Ayrımcılığının Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme / Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
CESCR	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme / Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
CMW	Göçmen İşçiler Komitesi
CRC	Çocuk Hakları Sözleşmesi / Çocuk Hakları Komitesi
CRMW	Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
CSW	Kadınların Konumu ile ilgili Komisyonu
ECOSOC	Ekonomik ve Sosyal Konsey
HRC	İnsan Hakları Komitesi
OHCHR	BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
WGAD	BM Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu
WGEID	BM Zora Dayalı ve İstemsiz Kayıplarla İlgili Çalışma Grubu

İNSAN HAKLARI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Birleşmiş Milletler ana Sözleşmesinin¹ 1'nci maddesi, amaçlarından birinin de "... ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin, herkese insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirip güçlendirmede, uluslararası işbirliğini sağlamakî olduğunu dile getirmiştir.

BM'nin, insan hakları alanındaki ilk büyük başarı, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesidir.² Beyanname, 10 Aralık 1948 tarihinde, BM genel kurulu tarafından 217 A (III) sayılı kararıyla onaylanmıştır. Kararın alındığı 10 Aralık günü, o tarihten beri, bütün dünyada, "İnsan Hakları Günü" olarak alkışlanıp, kutlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler, insan haklarına ilişkin görev ve işlevlerini, çok sayıdaki organları vasıtasıyla yerine getirmektedir. Kuşkusuz, organların en önemlileri, 1993'de, genel kurul tarafından, kabul edilip kuruluşu tamamlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği³ ve Haziran 2006 tarihinde, İnsan Hakları Komisyonu yerine ikame (geçen) edilen İnsan Hakları Konseyisidir. Değişiklikten sonra, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği bundan böyle özel prosedür çalışmalarını, İnsan Hakları Konseyi çatısı altında devam edecektir.

BM'nin farklı yapıları hakkında, genel anlamda da olsa, bir görüş sahibi olabilmek için ana sözleşmeden doğan yapılarla, sözleşmelerden kaynaklananlar arasındaki farklılıkların ortaya konulması gerekmektedir.

Ana sözleşmeden doğan (kaynaklanan) yapılar, BM ana sözleşmesindeki maddelerin gereği olarak kurulan kurumlardır. Bu yapılar, insan hakları konusunda geniş yetkilere sahiptir. Dünya ölçeğinde, sınırsız genişlikte bir kitleye hitap ederler. Bu organlar, iç işleyişlerinde, çoğunluk oyu ile alınmış kararlar temelinde işlem yaparlar.

Sözleşmelerden doğan yapılar, hukuki belgelerin konuları, alan ve türlerine (özellikle kaynaklanıp, ayrışır. (“Medenî ve siyasî haklara ilişkin uluslararası Sözleşme gibi.) Bu yapıların yetkileri daha dardır. Sınırlı genişlikte kitleye hitap ederler (ki, bu sınır, konuya ilişkin hukukî belgeye ve sözleşmeyi onaylamış ülkelere bağlıdır) ve kararlar, uzlaşma temelinde alınır.

Ama her halü karda, her iki sistem de, insan haklarının, dünya çapında korunmasında değerli katkılar sunar.

Öte yanda, ana sözleşmeden doğan (kaynaklanan) yapıların (organların) yerinde, yüksek seviyede ziyaretler suretiyle gerçekleştirdiği çalışmaları gözle görülür niteliktedir. Dolayısıyla, geniş çaplı etkiye sahiptirler.

Aynı şekilde, ana sözleşmeden kaynaklanan yapı komitelerinin görüşleri, devletler tarafından kabul görüp, kararlarına uyulduğu için de etkindir.

I. Değişik Mekanizmalara İlişkin Genel Açıklama

A. ANA SÖZLEŞME’DEN KAYNAKLANAN YAPILAR

1. İnsan Hakları Konseyi, BM genel kurulunun 60/251 no ve 15 Mart 2006 tarihli kararıyla kurulmuştur.

İnsan Hakları Konseyi, 19 Haziran 2006 tarihinde, işlevi zayıflamaya, yetersiz kalmaya başlayan, İnsan Hakları Komisyonunun yerine kurulmuştur. Komisyon, bu değişiklikten bir bakıma reformdan geçirilmiş, etkinlik alanı genişletilmiş, yenilenmiştir.

Çünkü komisyon, geçen zaman içinde, siyasetin etkisi altında

kalmış ve dünyadaki insan hakları ihlalleri karşısında, etkinliğini kaybetmeye başlamıştı.

Konseyin 47 üyesi, genel kurulda oy çokluğu esası ve coğrafik denge gözetilerek seçilmiştir.

Konsey, dünyada meydana gelen en kötü insan hakları ihlallerine yanıt vermek için yeni yöntemler yaratarak, her üye ülkenin dahil olacağı, hakemlik sistemini yerleştirmeyi tasarlamaktadır.

6 haftalık düzenli yıllık oturumlar şeklinde toplanan Komisyonun aksine, Konsey yıl içinde düzenli toplantılar gerçekleştirmektedir.

Bu arada konsey , yerine geçtiği komisyondan da, aşağıdaki mekanizmaları miras almıştır:

(a) *Özel Raportörler*, ki bunlar aşağıdaki özgül insan hakları konularında ortaya çıkan ihlalleri incelerler.

(i) İnsan Hakları Konseyi Çocuk Ticareti, Çocukların Faahşeliği İtilmesi ve Çocuk Pornografisi ile ilgili Özel Raportörü;

(ii) İnsan Hakları Konseyi Ulaşılabilir En Yüksek Fizikî ve Ruhî Sağlık Standartlarından Herkesin Yararlanabilmesi Hakkı ile ilgili Özel Raportörü;

(iii) İnsan Hakları Konseyi Eğitim Hakkı ile ilgili Özel Raportörü;

(iv) İnsan Hakları Konseyi Yargısız ve Keyfî İnfazlar ile ilgili Özel Raportörü;

(v) İnsan Hakları Konseyi Gıda Hakkı ile ilgili Özel Raportörü;

(vi) İnsan Hakları Konseyi Uygun Hayat Standardı ve buna bağlı olarak Uygun Barınma Standardı (Sahip Olma) Hakkı ile ilgili Özel Raportörü;

(vii) İnsan Hakları Konseyi Yerli Halkın İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Durumuna İlişkin İnsan Hakları ile ilgili Özel Raportörü;

- (viii) İnsan Hakları Konseyi Yargıçların ve Hukukçuların Bağımsızlığı ile ilgili Özel Raportörü;
- (ix) İnsan Hakları Konseyi Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Korunması ve Geliştirilmesi ile ilgili İnsan Hakları ile ilgili Özel Raportörü;
- (x) İnsan Hakları Konseyi Din ve İnanç Özgürlüğü ile ilgili Özel Raportörü;
- (xi) İnsan Hakları Konseyi Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkını Kullanmasını Engelleme Aracı Olarak Paralı Asker Kullanılması ile ilgili Özel Raportörü;
- (xii) İnsan Hakları Konseyi Göçmenlerin İnsan Hakları ile ilgili Özel Raportörü;
- (xiii) İnsan Hakları Konseyi Irkçılığın Çağdaş Biçimleri, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve Bunlara Bağlı Hoşgörüsüzlük ile ilgili Özel Raportörü;
- (xiv) İnsan Hakları Konseyi İşkence ve diğer insanlıkdışı uygulamalar ve cezalandırmalar ile ilgili Özel Raportörü;
- (xv) İnsan Hakları Konseyi İnsan Haklarından Yararlanılmasına Zıt Etkisi Olan Zehirli ve Tehlikeli Ürünlerin ve Atıkların Dökülmesi ve Kaçakçılığı ile ilgili Özel Raportörü;
- (xvi) İnsan Hakları Konseyi Kadın ve Çocuklar başta olmak üzere İnsan Kaçakçılığı Özel Raportörü
- (xvii) İnsan Hakları Konseyi Kadınlara Yönelik Şiddet, Bunun Nedenleri ve Sonuçları ile ilgili Özel Raportörü.

(b) *Ülkelerle ilgili Görevliler*, ki, bunlar özgül bir ülkedeki insan hakları durumunu incelerler. (Meselâ: İnsan Hakları Konseyi Sudan'da ki İnsan Hakları Durumu ile ilgili Özel Raportörü.)⁴

(c) *Diğer Konusal Yapılar*

- (i) Afrika Kökenli Halklar çalışma Grubu

- (ii) Keyfi Gözaltı ile ilgili Çalışma Grubu
- (iii) Zora Dayalı ve İstemsiz Kayıplar ile ilgili Çalışma Grubu
- (iv) İnsan Hakları ve aşırı yoksulluk bağımsız uzmanı
- (v) BM Genel Sekreteri tarafından özel olarak görevlendirilen İnsan Hakları Faaliyetleri yolu ile kişisel dokunulmazlığın kaldırılmasına yönelik ilkelerin yeniden düzenlenmesinden sorumlu bağımsız uzman
- (vi) BM Genel Sekreteri İnsan Hakları Savunucuları Özel temsilcisi
- (vii) Ülke İçi Göç Ettirilenler ile ilgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi;
- (viii)Yapısal Düzeltme Politikaları ve Dış Borç ile ilgili Bağımsız Uzmanı.
- (ix) BM'nin 2004/87 sayılı 'Terörizmle Mücadele sırasında İnsan Haklarının Korunması' üzerine kararının uygulanmasından sorumlu Yüksek Komiserin yardımcısı bağımsız uzman
- (x) Azınlık Sorunları üzerine bağımsız uzman⁵

2. İnsan Haklarını Koruma ve Geliştirme Alt Komisyonu, ekonomik ve sosyal konseyin 9 II no ve 21 Haziran 1946 tarihli kararının verdiği yetkiyle, İnsan Hakları Komisyonu tarafından kurulmuştur.

Alt komisyon, insan hakları komisyonunun, ana yardımcı kuruluşudur. Konseyin Haziran 2006 tarihli toplantısında vekalet süresi, 1 yıl uzatılmıştır.

Komisyon dengeli coğrafi dağılım dikkate alınarak seçilen ve kendi bireysel yetkileri ile davranan 26 uzmandan oluşur. Uzmanların görev süreleri Haziran 2006 tarihinde İnsan Hakları Konseyi tarafından bir yıl süre ile uzatılmıştır.

Alt komisyon, İnsan Hakları Komisyon döneminde, yıllık düzenli toplantılarını Temmuz, Ağustos aylarında, 3 hafta süre ile

Cenevre’de yapıyordu. Komisyon çalışma ve faaliyetlerini, Haziran 2007 tarihinde yeniden gözden geçirilecektir.

3. Kadınların Konumu İle İlgili Komisyon (-CSW- Ekonomik ve Sosyal Konsey’in 9 II no ve 21 Haziran 1946 tarihli kararının fonksiyonel bir komisyonu olarak kurulmuştur.)

Komisyon, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 4 yıllığına seçilen 45 üyeden oluşur. Kadınların Konumu ile ilgili Komisyon yıllık toplantısını her yıl Mart ayında New York’ta yapar.

B. SÖZLEŞMELERDEN KAYNAKLANAN YAPILAR

1. İnsan Hakları Komitesi (-HRC- Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmenin⁶ 28’nci maddesi gereği kurulmuş olup, yılda 3 kez toplanır.)

2. İşkenceyi Önleme Komitesi (-CAT- İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi’nin⁷ 17nci Maddesi gereği Sözleşme’nin uygulanması denetlemek üzere kurulmuş olup, yılda iki kez toplanır.)

3. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi (-CEDAW-⁸ Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme’nin 17nci Maddesi gereği, Sözleşme’nin uygulanması denetlemek üzere kurulmuş olup, yılda iki kez toplanır.)

4. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (-CERD- Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin⁹ 8nci Maddesi gereği, Sözleşme’nin uygulanması denetlemek üzere kurulmuş olup, yılda iki kez toplanır.)

5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (-CESR- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin¹⁰ uygulanmasını denetlemek

üzere 1958/17 sayılı ECOSOC kararıyla kurulmuş olup, yılda üç kez toplanır.)

6. Çocuk Hakları Komitesi (-CRC- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin¹¹ 43ncü Maddesi gereği, Sözleşme’nin uygulanması denetlemek üzere kurulmuş olup, yılda üç kez toplanır.)

7. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi (Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme gereği kurulmuş bir komitedir.)

II. Ana Sözleşmeden Kaynaklanan Yapılar Nasıl Kullanılır

Ana Sözleşme gereği oluşturulan yapılar, Birleşmiş Milletler ana sözleşmesinin güvence altına aldığı hakların, bir yansımasıdır. Bu yapıların çalışmaları geniş bir kitleyi ve insan hakları konusunda çok geniş bir alanı kapsar.

A. İnsan Hakları Konseyi ve İnsan Haklarını Koruma ve Geliştirme Alt Komisyonu - 1503 Prosedürü

İnsan Hakları Konseyi tarafından kullanılan bu prosedür, ekonomik ve sosyal konseyin kurallarını yürürlüğe koyan 27 Mayıs 1970 tarih ve 1503 (XLVII) sayılı kararından¹² sonra, 1503 Prosedürü olarak anılmaktadır. Bu prosedür, Birleşmiş Milletler sistemi içindeki eski şikâyet mekanizması olup, ekonomik ve sosyal konsey tarafından, 16 Haziran 2000 tarih ve 2000/3 sayılı kararı¹³ ile önemli ölçüde değiştirilmiştir. Faaliyetleri İnsan Hakları Komisyonu tarafından Haziran 2006 tarihinde 1 yıl süre ile uzatılmıştır.

Yetki: İnsan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili olarak herhangi bir ülkede meydana gelen, süreklilik gösteren ve güvenilir dayanakları olan önemli ihlalleri inceleyen bir mekanizmadır. Bu mekanizma,

konuyla ilgili tekil ihlâllerden ziyade, öncelikle sistematik ihlâl örneklerini ele alır. Konu Ekonomik ve Sosyal Konsey'e intikal eden kadar ilk işlemler gizli olarak yürütülür.

Şikâyetler:

* İnsan hakları ihlâlinden mağdur ya da insan hakları ihlâlüne ilişkin güvenilir bilgilere sahip herhangi bir birey ya da grup mektup, faks ya da e-posta ile şikâyet bildiriminde bulunabilir.

* Şikâyet bildiriminde bulunan kişi(ler) ya da kuruluş(lar) tam adreslerini, ülke ve şehir kodları da dahil telefon ve faks numaralarını ve e-posta detaylarını belirtmek zorundadırlar. İsimsiz başvurular kabul edilmez ancak şikâyette bulunan(lar), şikâyetin ilgili devlete iletilmesi söz konusu olduğunda kimliklerinin saklı tutulmasını isteyebilirler.

* Şikâyet bildirimi aşağıdaki adres, faks ya da e-posta adresine yapılmalıdır:

Commission/Sub-Commission Team (1503 Procedure)
Treaties and Commission Branch
OHCHR-UNOG
1211 Geneva 10, Switzerland
Fax: +41 22 917 90 11
E-mail: 1503.hchr@unog.ch

* Şikâyetle ilgili olgular mümkün olduğunca detaylı bir şekilde anlatılmalı, mağdur olduğu iddia edilen kişilerin adları, olay tarihleri ve yerleri ile diğer deliller ve belgeler sunulmalıdır. (Bildirimde bulunan(lar) tek bir olayla yetinmeyip, aynı nitelikte bir grup ya da bir seri olayı sunabilmelidirler. Basında yer alan haberler tek başlarına yeterli değildir.)

* Şikâyet, ilgili ülkede varolan iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra makul olan bir sürede yapılmalıdır.

Şikâyetin işleme konulması:

* İletişim Çalışma Grubu Başkanı ile birlikte Sekreterlik tarafından ön incelemenin yapılması: Şikâyet ya açıkça temelsiz bulunarak ret edilir ya da ilgili Hükümetle iletişim kurulur.

* Şikâyetin ve ilgili hükümetin İletişim Çalışma Grubu'na (yaz sonu biraraya gelir) verdiği cevabın değerlendirilmesi: Bu işlemler sadece yazılı olarak yürütülür ve gizlidir. Şikâyetlerin çoğu bu aşamayı geçememektedir. Şikâyetlerin çoğunluğu bu aşamadan daha ileri bir noktaya gidememekte ve konuya ilişkin karar şikâyette bulunanlara değil, sadece ilgili hükümete bildirilmektedir.

* İnsan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili, süreklilik gösteren ve güvenilir dayanakları olan önemli ihlâllerin olup olmadığının belirlenmesine ilişkin Konuyla ilgili Çalışma Grubunun kararları: Bu işlemler sadece yazılı olarak yürütülür ve gizlidir. Çalışma Grubu ya konuyu İnsan Hakları Komisyonu'na havale eder -ki, bu durumda genellikle yapılacak eyleme ilişkin spesifik önerilerde bulunur ya da konuyu beklemeye alır veya dosyayı kapatır. İlgili hükümet karardan haberdar edilirken, şikâyetçi(ler)e bildirimde bulunulmaz.

* İnsan Hakları Komisyonu'nun (önceki aşamadan bir ay sonra) kapalı oturumda konuya ilişkin değerlendirme yapması ve ilgili hükümetin açıklama yapmak ve soruları cevaplamak üzere Komisyon huzuruna davet edilmesi: Komisyon, konuyu gözlemeye devam etme, 1503 prosedürü çerçevesinde davayı devam ettirmeme ve bunun yerine konuyu kamu işlemleri çerçevesinde ele almak¹⁴ ya

da konuyla ilgili takipsizlik kararı verebilir. Komisyon ayrıca Ekonomik ve Sosyal Konsey'e önerilerde bulunabilir.

B. Konusal Yapılar

Bu yapılar, insan hakları sözleşmelerinin onaylanmış olmasıyla sıkı bir şekilde sınırlanmış değildir. Dolayısıyla, sözleşme sisteminde ya da sözleşme sisteminde yer alan tekil şikâyet sisteminden kaçınmış, devletleri de kapsar. Bütün konusal mekanizmalar, spesifik (belirli) bir ülke tarafından yapılan belirli insan hakları ihlalleri ile ilgili genel bilgileri kabul eder.

Öte yandan, ülke içi göç ettirilenlerle ilgili genel sekreter özel temsilcisi ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmasını engelleme aracı olarak paralı asker kullanılması ile ilgili özel rapor-tör dışında "Afrika kökenli halklar çalışma grubu, insan hakları ve aşırı yoksulluk bağımsız uzmanı, insan hakları faaliyetleri yolu ile kişisel dokunulmazlığın kaldırılmasına yönelik ilkelerin yeniden düzenlenmesinden sorumlu bağımsız uzman, yapısal düzeltme politikaları ve dış borç ile ilgili bağımsız uzmanı, BM'nin 2004/87 sayılı 'terörizmle mücadele sırasında insan haklarının korunması' hakkında, kararının uygulanmasından sorumlu yüksek komiserin yardımcısı bağımsız uzman tekil davaları kabul eder.

Bu yapıların kendilerine ait resmî şikâyet prosedürleri yoktur. O nedenle, sözleşmelerden kaynaklanan yapılardan farklılık gösterirler. Ülkelerle ilgili yapılar ve konusal yapılar, çeşitli kaynaklardan (ihlallerden mağdur olanlar, mağdur yakınları, yerel ya da uluslararası sivil toplum kuruluşları vb.) ulaşan insan hakları ihlalleri ilgili iddiaları içeren yazışmalar temelinde şekillenirler. Bu türden yazışmalar çeşitli biçimlerde, (mektup, faks ya da telgraf vb.) ve bireysel davalarla ya da insan hakları ihlalleri konusunda detaylarla ilgili olabilir.

Sunu önemle kaydetmek gerekir ki, bu yapılarca ortaya konulan saptamalar ve öneriler hukukî bağlayıcılığa ve yaptırım gücüne sahip değildir.

Acil nitelikteki bireysel davalarda (yakın zamanda vaki olmasından korkulan ve sonucu asla ikame edilemeyen, yeri doldurulamayan idam gibi) bu yapılar (özellikle yargısız ve keyfi infazlarla ilgili özel raportör, işkence sorunu ile görevli özel raportör, zora dayalı ve istem dışı kayıplar çalışma grubu ve keyfi gözaltı ile ilgili çalışma grubu tarafından kullanılan mekanizmalar) söz konusu kişileri korumak için hükümetlere acil çağrılarda bulunabilirler. Bu çağrılar daha çok vaki olay ve durumları engelleyici mahiyettedir. Nihâî kararı bildiren ön yargılama niteliği taşımazlar. Daha az acil olan konularda, hükümetlere iddialarla ilgili bilgiler içeren yazılar yazılır ve cevap vermesi istenir.

Davet Beklentileri: Bu mekanizmaların, belirli durumlarla ilgili olarak mahallinde, birinci elden incelemelerde bulunabilmeleri için muhatap hükümetten davet almaları gerekir.

14 Ekim 2004 tarihi itibarıyla, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu konusal spesifik prosedürünün¹⁵ davet beklentisi olduğu ülke sayısı, 52'ye yükselmiştir. Türkiye, Gürcistan, İran İslâm Cumhuriyeti bu ülkeler arasında yer almaktadır. Azerbaycan, Ermenistan, Irak ve Suriye ise bu ülkeler arasında değildir.

Konusal Yapılarla İlişkiye Geçmek: Bilgi sunmak ya da bütün konusal yapılarla ilgili olarak daha fazla bilgi almak için aşağıdaki adreslere yazılabilir:

Office of the High Commissioner for Human Rights

Palais de Nations

Avenue de la Paix 8-14

1211 Geneva 10

Switzerland

Tel: +41 22 917 90 00

Fax: +41 22 917 9006 or 9003

E-mail: webadmin.hchr@unog.ch

(lûtfen hangi mekanizmaya yazdığınızı 'konu kutusu'nda belirtiniz)

Acil eylem çağrısı için: urgent-action@ohchr.org (lûtfen yazınıza “For Urgent Actionî - “Acil Eylem İçin” başlığını koyunuz.)

Yakın dönemdeki raporlar, kararlar, bilgi sunmak isteyenlere yardımcı olmak üzere düzenlenmiş soru formları ve diğer formlar da dahil olmak üzere komisyon ve konusal yapıların çalışmaları hakkında tam bilgi almak ve BM Olgu-Formlarına ulaşmak için BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği yerine faaliyet yürütmeye başlayan İnsan Hakları Konseyinin <http://www.ohchr.org/english/bodies/chr/special/index.htm> adresindeki web sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Yazışmanın Hazırlanması: Birçok yapı bilgi sunmak isteyenlere yardımcı olmak üzere düzenlenmiş soru formları ekte sunulmaktadır. Yine de, aşağıdaki kılavuz bu yapıların toplu olarak sunmadığı soruları içeren gerekli asgari bilgileri kapsamaktadır.

* İlke olarak, yazışmalar, eğer konu ayrıca Ekonomik ve Sosyal Konsey’in 1503 sayılı Prosedürü ve/veya Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’ye ek Seçmeli Protokoller çerçevesinde sunulmuş ise işleme alınmamaktadır.

* Bu yapılar sunulan bilgilerin güvenilir ve dengeli olduğuna inandıkları takdirde harekete geçmektedirler, dolayısıyla bilgilerin bu şekilde sunulması önem taşımaktadır.

* Hiçbir şikâyet politik motivasyonlu ve Birleşmiş Milletler’in ilkelerine ters düşer nitelikte olmamalıdır.

* Şikâyet konuyla ilgili yapıya sunulmalıdır.

* Eğer bildirim bireysel bir davayla ilişkili ise, mağdurun ismi, olayın tarih ve yeri, suçlanan(ların) kimliği ve (yapılan muamale, kullanılan araçlar, vücudun etkilenen yerleri, sakatlık ya da yaralar veya eğer uygulama psikolojik nitelikte ise bunun nelerden meydana geldiği ve mağdur üzerinde ne gibi etkiler yarattığı da dahil olmak üzere) ihlâlle ilgili net ayrıntılar belirtilmelidir.

* Eğer bildirim genel olaylarla ilgili ise, konun içeriğini ortaya koyan bir başlangıç yapılmalıdır. Meselâ, hukukî çerçeve ve siyasî durum uygun bir başlangıç olabilir. Sonra, insan hakları ihlâlleri ile ilgili genel, derli toplu bir tablo çizilmelidir. Teşhis ve tespit edilen ihlâllerin bütün karakteristik özellikleri belirtilmeli ve bunlar mümkün olan çok sayıdaki örnekle desteklenmelidir.

* Bildirimi yapan kişi(ler) ya da kuruluş(lar) tam adreslerini, ülke ve şehir kodları da dahil telefon ve faks numaralarını ve e-posta detaylarını belirtmek zorundadırlar; isimsiz başvurular kabul edilmemektedir.

* İddia konusu ihlâlle ilgili olarak tanıklık etmeleri mümkün olanların kimlikleri bildirilmelidir.

* Elde edilebiliyorsa, destekleyici belgeler sunulmalıdır. (Mahkeme kararları, doktor raporları vb.)

* İç hukuk yollarının kullanılması için başvuru yolları belgelenmelidir.

* Eğer gerekiyorsa, bildirimde yer alan hangi konu ya da konuların gizli tutulması gerektiği belirtilmelidir.

* Bireysel davalarla ilgili olarak, konunun acil olup olmadığı belirtilmelidir.

* Başvurulan yapılar, durumda herhangi bir değişiklik olduğunda bundan haberdar edilmelidir. (Sözgelimi, bir kişi keyfi olarak gözaltına alınmış ve bundan dolayı başvuruda bulunulmuşsa, kişi serbest bırakıldığında başvuru yapıya bu yeni durum bildirilmelidir.)

Şikâyetin İşleme Konulması:

* Eğer başvuruda bulunan yapı, bilgileri inanılır olduğu ve kendi yetki alanı içine girdiği sonucuna varırsa, bu bilgileri ilgili hükümete bildirir. (Bildirim ya normal bir mektup olarak ya da acil çağrı olarak yapılır.)

- * Hükümetten cevap vermesi bir beklenilir ancak bu beklenti gerçekleşmezse hatırlatma yapılır.
- * Yapılar, hükümetlerin konuya ilişkin cevaplarını tatmin edici bir sonuç alınca kadar izler.
- * Bu cevaplar ilgili yapının yıllık raporlarında özet olarak yer alır ve yayınlanır.

Her ne kadar İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin Konusal Yapıları bu çalışmanın başında listelenmişse de, sadece bölgeyle bağlantılı olanlar hakkında spesifik bilgiler sunulmuştur.¹⁶

1. Özel Raportörler

a. Eğitim Hakkı ile İlgili Özel Raportör

- * Komisyon'un 1998/33 sayılı kararı ile kurulmuştur.
- * İnsan Hakları Komisyon'un 2001/29 sayılı kararı ile yenilenmiştir.
- * Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Komisyonu'nun web-sitesinden bulunabilir.¹⁷

Yetki ve Görevleri:

- * Eğitim hakkının gelişimi konusunda ve özellikle de ilköğretim görme ve eğitim hakkının hayata geçirilmesinde karşılaşılan güçlükler üzerinde yoğunlaşır.
- * Makul bir sürede ücretsiz ilköğretimin evrensel boyutta gerçekleşmesi amacıyla hükümetlerle işbirliği içinde çalışır.
- * Eğitimde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi konusunda yoğunlaşır.
- * Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkını Koruma ve Geliştirme ile ilgili Özel Raportör ve İnsan Hakları Savunucularının Durumları ile ilgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi ile yakın işbirliği içinde çalışır.

b. Yargısız ve Keyfi İnfazlarla İlgili Özel Raportör

- * Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1982/35 sayılı kararı ile kurulmuştur.
- * İnsan Hakları Komisyonu'nun 2001/45 sayılı kararı ile yenilenmiştir.
- * Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksel Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.¹⁸

Yetki ve Görevleri:

Aşağıdaki kıstaslara göre devreye girer:

- * Gayr-î âdil yargılama sonucu idam cezası verilince;
- * Temyiz hakkının, af ya da cezanın hafifletilmesi hakkının çiğnenmesi halinde;
- * Suç işleme tarihinde 18 yaşından küçük olunması durumunda;
- * Şahısların aklı dengesinin olmaması, hamile olması ya da yeni doğum yapmış anne alması halinde;
- * Ölüm tehdidinin ya da idam edilme korkusunun olması / Devlet görevlilerinin, devlet ile işbirliği yapan ya da devletten himaye gören sivil milis gruplarının ya da birey veya grupların saldırısı nedeniyle ölüm hallerinde;
- * İşkence, ihmal, zor kullanımı ya da gözaltı yerlerindeki hayatî tehlike arzeden koşullar nedeniyle gözaltında ölümlerin olması durumunda;
- * Kolluk görevlileri ya da devletin emirlerine doğrudan veya dolaylı olarak uyarak hareket eden kişiler tarafından kesinlikle zorunlu ve ölçülü olma kriteri dışında şiddete başvurulması sonucu ölümlerin olması üzerine;
- * Hayat hakkının ihlâl edildiği iddialarını inceleme ve uygun tazminatları ödeme yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi halinde;
- * Silahlı çatışma sırasında hayat hakkının, özellikle de

sivillerin hayat hakkının ihlâl edilmesi durumunda;

* Hayatlarının tehlikede olduğu bir ülkeyi terk eden kişilerin iltica arayışını ulusal sınırları kapatarak engelleme ve ayrıca kişilerin hayatlarının tehlikeye gireceği ülkelere gönderilmesi durumlarında;

* Jenosit söz konusu olunca.

Bireysel Davalar: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda ve web sitesinde yer verilmiştir.¹⁹

c. İnsan Hakları Konseyi Yerli Halkın İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Durumuna İlişkin İnsan Hakları İle İlgili Özel Raportörü

* Komisyon'un 2001/57 sayılı kararı ile kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2004/62 sayılı kararı ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Komisyonu'nun web-sitesinden bulunabilir²⁰

Yetki ve Görevleri: Yerli halkın temel insan haklarına yönelik ihaller konusunda Hükümetler, yerli halklar ve onların örgütleri gibi ilgili kaynaklardan bilgi alıp iletişimde bulunmak, bu ihallerin sona ermesi için gerekli önlemlerin alınması için öneri ve teklifler hazırlamak ve bu konudaki mekanizmalar ile yakın bir ilişki içinde çalışmak.

Bireysel Davalar: Konuya ilişkin daha spesifik bilgilere Raportörün web sitesinde²¹ yer verilmiştir

d. Yargıçların ve Hukukçuların Bağımsızlığı İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1994/41 sayılı kararı ile kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2000/42 sayılı kararı ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.²²

Yetki ve Görevleri: Yargının, hukukçuların ve mahkeme görevlilerinin sadece bağımsızlığına yönelik saldırıları değil ama aynı zamanda onların bağımsızlığını koruma ve geliştirme²³.

Yargıç ve hukukçuların bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili ana ilkeler:

* Herkes yerleşik yasal prosedüre tâbi olarak olağan mahkemelerde yargılanma hakkına sahiptir.

* Yargının ve savcılarının hizmet şartları ve tayinleri nesnel ve yargının görev süresi garanti altında olmalıdır.

* Savcılar mağdurların görüşlerini dikkate almalı ve hakları hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamalıdır.

* Savcılar kamu görevlilerinin işlediği suçlara gereken dikkati göstermelidir.

* Herkesin bir avukattan hukukî yardım alma seçeneği olmalıdır. Bir avukatla iletişim ve istişarenin gizlilik içinde yapılmasını sağlayacak koşullar ve olanaklar sunulmalıdır. Gözaltındaki kişiler anında bir avukata ulaşabilmeli ve her hal-û-kârda bu olanak gözaltına alınmayı izleyen ilk 48 saat içinde sağlanmalıdır.

* Hükümetler avukatların işlevlerini yıldırma, taciz ve uygunsuz müdahalelerden bağımsızca yerine getirmesini sağlamalıdır.

Bireysel Davalar: Konuya ilişkin daha spesifik bilgilere Raportörün web sitesinde²⁴ yer verilmiştir

e. Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkını Koruma ve Geliştirme İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1993/45 sayılı kararı ile kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2002/48, 2003/42 ve

2004/42 sayılı kararları ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.²⁵

Yetki ve Görevleri:

* Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını kullanma ya da bu hakkı geliştirme arayışında olan kişilere yönelik ayrımcılık, tehdit ya da şiddet kullanılması veya taciz edilmesi ile ilgili olarak rapor hazırlar ve önerilerde bulunur.

* İfade özgürlüğü hakkı şunları içerir: (i) herhangi bir konuda bilgi ve düşünce alış verişinde bulunmak, (ii) bunları bireyin kendi seçeceği herhangi bir basın-yayın aracı ile duyurması. İfade özgürlüğü sadece şu durumlarda sınırlandırılabilir: (i) Başkalarının haklarını ve itibarlarını korumak, (ii) Ulusla güvenliği korumak, (iii) asayişini korumak, (iv) Kamu sağlığını korumak, (v) kamu ahlâkını korumak. Bu durumlarda bile sınırlamalar resmen yasalarda belirtilmeli ve bu konulardaki meşru amaçlarla orantılı olmalıdır.

Bireysel Davalar: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.²⁶

Bireysel yazışmalarla ortaya çıkan durumlardan başka, Özel Raportör özellikle aşağıda belirtilen konulardaki bilgilerle ilgilenir:

* Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını kullanma ya da bu hakkı geliştirme arayışında olan kişilerin gözetimine alınması, onlara yönelik ayrımcılık, tehdit ya da şiddet kullanılması veya onların tacize maruz kalması;

* Siyasi muhalefet partilerinin ve sendikacıların faaliyetleri;

* Basını hedef alan tutumlar;

* Yayıncılara ve diğer medya kurumlarında rol alan kişilere yönelik eylemler;

* İnsan hakları savunucularına yönelik eylemler;

* İfade özgürlüğü ile bağlantılı olarak kadınların insan hakları.

* Yerel, bölgesel ve ulusal ölçekteki bilgilere ulaşma önündeki engeller ile karar verme mekanizmasının gelişimi ile katılıma yönelik engeller konusunda hükümet tarafından yapılan öneriler. Çevre, sağlık, ulusal bütçe, sosyal harcamalar, endüstriyel gelişmeler ve ticaret politikası konuları üzerine bilgilere ulaşma önündeki engeller.

f. Din ve İnanç Özgürlüğü İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1986/20 sayılı kararı ile kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2001/42 sayılı kararı ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.²⁷

Yetki ve Görevleri: Ayrımcılık yapmama, hoşgörü, düşünce özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, din ve inanç özgürlüğü, kişinin din ve inançlarını açıklama özgürlüğü, fizikî bütünlük ilkelerinin ihlâli ve özellikle kadınları etkileyenler başta olmak üzere bu alanlarda şiddet uygulanması konularını inceler ve bu konularda rapor hazırlar.²⁸

Bireysel Davalar: Konuya ilişkin daha spesifik bilgilere Raportörün web sitesinde²⁹ yer verilmiştir.

g. Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkını Kullanmasını Engelleme Aracı Olarak Paralı Asker Kullanılması İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1987/16 sayılı kararı ile kurulmuştur. Tekrar yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.³⁰

Yetki ve Görevleri:

* Paralı askerlerin kullanılması ile ilgili olarak Hükümetlerden, uzman kurumlardan, hükümetler arası kurumlardan, sivil toplum örgütlerinden inanılır ve güvenilir bilgiler almak;

* Raportör'ün çalışmasına konu olan paralı asker, belli durumlarda kendi kaderini tayin hakkının kullanılmasını zaafa düşürmek üzere üçüncü bir tarafa hizmet veren askerî konularda ya da silâh kullanmakta bilgi ve tecrübeye sahip olan; meşru hükümeti istikrarsızlığa düşüren, terör yoluyla altyapıları yıkıma ya da zarara uğratan kişiler olarak tanımlanabilir. Paralı askerler suç işlemek ve insan haklarını zaafa uğrattıkları için parayla tutulmuş suç araçlarıdır.

Not: Özel raportör bireysel davaları incelemez.

h. İşkence Sorunu İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1985/33 sayılı kararı ile kurulmuştur. Tekrar yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.³¹

Yetki ve Görevleri:

* Hükümetlerden, uzman kurumlardan, hükümetler arası kurumlardan, sivil toplum örgütlerinden güvenilir bilgiler toplamak;

* İşkenceye maruz kalan bireyler için Hükümetlere acil çağrılar yapabilmek amacıyla fizikî ve psikolojik işkence davalarını inceler.

Bireysel Davaların İncelenmesi: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.³²

Not: İşkence sonucu ölümler, Yargısız ve Keyfi İnfazlarla ilgili Özel Raportör tarafından ele alınır.

i. Kadınlara Yönelik Şiddet, Bunun Nedenleri ve Sonuçları İle İlgili Özel Raportör

* Komisyon'un 1994/45 sayılı kararı ile kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2003/45 sayılı kararı ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Raportör'ün ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.³³

Yetki ve Görevleri:

* Kadınlara yönelik şiddet konusunda bilgi alış verişinde bulunmak, kadınlara yönelik şiddetin neden ve sonuçları konusunda araştırmalar yapmak ve bireysel olayların ve genel olarak kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için alınacak uygun tedbirler konusunda önerilerde bulunmak.

* 'Kadınlara yönelik şiddet kavramının tanımı Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Beyannamesi'nde³⁴ (2nci Madde) vücut bulur:

• "Dayak, aile içinde kız çocuğunun cinsel istismarı, başlık parası ile bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organının tahribi, kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eşler dışından gelen şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet de dahil, aile içinde ortaya çıkan fizikî, cinsel ve psikolojik şiddet,

• İşte, eğitim kurumlarında ve diğer yerlerde, tecavüz, cinsel istismar, cinsel taciz ve tehdit, kadın ticareti ve zorla fahişelik yaptırma da dahil toplum içinde ortaya çıkan fizikî, cinsel ve psikolojik şiddet,

• Nerede olursa olsun Devlet tarafından yapılan ya da göz yumulan fizikî, cinsel ve psikolojik şiddet."

Bireysel Davaların incelenmesi: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.³⁵

2. Diğer Konusal Görevliler

a. Keyfî Gözaltı İle İlgili Çalışma Grubu

* Komisyon'un 1991/42 sayılı kararı ile kurulmuştur. Tekrar yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Başkan'ın ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.³⁶

Yetki ve Görevleri:

* Keyfî olarak kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması ile ilgili davaları soruşturmak.³⁷

* Uzunca süre idarî gözaltında tutulan göçmen ve ilticacıların durumunu gözlemek.

* Gözaltı şartları ve mahpusların yasal konumu ile ilgili tatmin edici sonuçlar almak üzere gözaltı vb. yerleri (ilgili hükümetlerin daveti ile) ziyaret etmek.

Bireysel Davaların incelenmesi: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.³⁸ Bu davalarda iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekmektedir.

Davaların İşleyişi:

* Uygulamanın keyfî olduğu düşünülen davalarda tercihen 90 günde Çalışma Grubu'na bilgi verilmek üzere konu ilgili Hükümete iletilir.

* Eğer söz konusu kişi, Çalışma Grubu'nun davayı ele almasını müteakiben serbest bırakılırsa, Grup, ilke olarak davayı dosyalayıp, kaldırır. Yine de, Çalışma Grubu dava konusu olayın keyfî olup olmadığına karar verme hakkını saklı tutar.

* Eğer Çalışma Grubu gözaltının keyfî nitelikte olduğunu belirlerse, söz konusu gözaltını keyfî olarak ilân eder ve ilgili hükümete önerilerde bulunur. Ayrıca Çalışma Grubu davayı gündemde tutabilir ya da konu ile ilgili bir "mütâlâ"da bulunabilir.

Kendisine bildirimle intikal eden bireysel davaları incelemenin yanı sıra Çalışma Grubu kendi inisiyatifi ile keyfî olarak özgürlükten yoksun bırakma olaylarını ele alabilir.

b. Zora Dayalı ve İstemdışı Kayıplar İle İlgili

Çalışma Grubu

* Komisyon'un 20(XXXVI) sayılı kararı ile 1980'de kurulmuştur.

* İnsan Hakları Komisyon'un 2004/40 sayılı kararı ile yenilenmiştir.

* Günümüzdeki Başkan'ın ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.³⁹

Yetki ve Görevleri:

* Zora dayalı kayıplarla bağlantılı uluslararası standartlardan⁴⁰ kaynaklanan yükümlülüklerle Devletlerin uyup uymadığını izler.

* Bu Çalışma Grubu, zora dayalı ya da istemdışı kaybolan kişilerle ilgili sorunları inceler ve kaybolan yakınlarının akıbetlerinin ve yerlerinin belirlenmesinde ailelere yardımcı olur.

* "Kayıp" kişi, sonradan bu kayıp kişinin yerini gizleyen ya da bu kayıp kişinin akıbetini açıklamayı ya da özgürlüğünden yoksun bırakıldığını dolayısıyla bu kayıp kişinin yasaların koruması dışında bırakıldığını kabul etmeyi reddeden (i) devlet görevlileri ya da devletin bir başka seviyede ya da dalda unsuru veya (ii) bir hükümetin izni ya da bilgisi dahilinde (dolaylı ya da dolaysız olarak) hükümetin desteği ile ya da adına davranan örgütlü gruplar ya da özel şahıslar tarafından tutuklanan, gözaltına alınan ya da kayıp kişinin istemine aykırı olarak kaçırılan kişidir.⁴¹

Bireysel Davaların incelenmesi: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.⁴² Kayıpları kısa dönemli kabullenmemeler bu Çalışma Grubuna intikal ettirilmemelidir.

Davaların işleyişi: Çalışma Grubunun Başkanı dosyanın incelenmesi talebi ile ilgili olarak hükümet ile irtibata geçer. Sonrasında kaybolan kişinin nerede olduğuna dair hükümetten elde ettiği bilgiyi bireysel başvuru sahibine intikal ettirir. Eğer başvuru sahibi bu yazıya 6 ay içinde cevap vermez ya da Çalışma Grubu tarafından makul bulunmayan bir zeminde hükümet tarafından verilen bilgiye karşı çıkarsa, dava sonuçlanmış addedilir. Aksi durumda dosya hükümete yeniden nakledilir ve kaybolan kişinin nerede olduğu ortaya çıkana kadar dosya Çalışma Grubunda tutulur.

c. İnsan Hakları Savunucularının Durumları İle İlgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi

- * Komisyon'un 2000/61 sayılı kararı ile kurulmuştur.
- * Günümüzdeki Temsilci'nin ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.⁴³

Yetki ve Görevleri:

* İnsan hakları savunucularının durumu ve hakları ile ilgili bilgileri araştırma, alma, inceleme ve cevaplamak. İnsan hakları savunucuları, "ulusal ya da uluslararası düzeyde, bireysel olarak ve diğer kişilerle işbirliği içinde insanların ve temel özgürlüklerin gerçekleşmesi ve korunması için çalışmak ve geliştirmek" amacıyla eylemlilik gösteren kişilerdir. (Everensel Olarak Tanınmış İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Geliştirmek ve Korumak Amaçlı Bireylerin Toplum Organ ve Gruplarının Hak ve Sorumlulukları Deklarasyonu'nun 2nci Maddesi⁴⁴).

* Everensel Olarak Tanınmış İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Geliştirmek ve Korumak Amaçlı Bireylerin Toplum Organ ve Gruplarının Hak ve Sorumlulukları Deklarasyonu'nun etkin bir şekilde uygulanması için hükümetlerle ve ilgili diğer unsurlarla işbirliği yapmak ve insan hakları savunucularının haklarının korunması için etkili stratejiler önermek.

Bireysel Davaların İncelenmesi: Konuya ilişkin spesifik bir kılavuza bu çalışmanın sonunda yer verilmiştir.⁴⁵

d. Ülke İçi Göç Ettirilenlerle İlgili

Genel Sekreter Temsilcisi

- * Komisyon'un 1992/73 sayılı kararı ile kurulmuştur.
- * İnsan Hakları Komisyon'un 2001/54 sayılı kararı ile yenilenmiştir.
- * Günümüzdeki Temsilci'nin ismi İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin web-sitesinden bulunabilir.⁴⁶

Yetki ve Görevleri:

- * Ülke İçi Göç Ettirilen insanların insan haklarına saygı gösterilip korunması için hukuki koordinatörlük yapmak.
- * Hükümetler, sivil toplum örgütleri ve diğer aktörler ile dialog geliştirmek.
- * Bu Temsilci, Ülke İçi Göç Ettirilme ile ilgili Kılavuz İlkeler hakkında rapor hazırlar.⁴⁷
- * Ülke İçi Göç Ettirilme sorununa uluslararası bir yanıt verilmesini sağlamak
- * Ülke İçinde Göç Ettirilen insanların insan haklarını BM sisteminin ilgili parçalarına yerleştirmek.

Not: Bu konusal mekanizma bireysel davaları ele almaz.

C. Ülke Yetkilileri

Şu anda Kürt Halkının yaşadığı ülkelerde aktif olan yetkili mevcut değildir.

D. Diğer Şikâyet Prosedürleri

Kadınların Konumu ile ilgili Komisyon'un Prosedürü

Yetki ve Görevleri:

* Kadınların politik, ekonomik, sivil, sosyal ve eğitim alanlarındaki haklarının gelişimi ile ilgili olarak Ekonomik ve Sosyal Konsey'e öneriler ve raporlar hazırlar. Komisyon, ayrıca, kadınların hakları alanında derhal dikkate alınması gereken acil problemler konusunda önerilerde bulunur. Komisyon'un amacı erkeklerin ve kadınların eşit haklara sahip olması ilkesinin hayata geçirilmesinin geliştirilip gerçekleşmesidir.

Şikâyet Prosedürü:

* Kadınların hakları ile ilgili küresel trendi ve süreklilik gösteren örnekleri saptamak amacıyla gizliliği olan bir prosedür düzenlenmiştir. 1503 prosedürü gibi bu prosedür insan hakları ihlallerinin mağdurlarına çareler sunmayı amaçlamamaktadır. Bireyler ve sivil toplum örgütleri Komisyon'la yazışabilir. Kadınlara yönelik süreklilik gösteren ve güvenilir dayanakları olan gayri adil ve ayrımcı görünüşteki uygulamaları Komisyon'a ileten konuya ilişkin yazışmalar, Yazışmalarla ilgili Çalışma Grubu tarafından incelenir. Komisyon davaları kapalı oturumlarda ele alır ve öneriler yaparak Ekonomik ve Sosyal Komisyon'a raporlar sunar.

III. Sözleşmelerden Kaynaklanan Yapılar Nasıl Kullanılır

Sözleşmelerden kaynaklanan yapılar, sözleşmelerdeki yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğini izlemek üzere 7 ana insan hakları sözleşmesince⁴⁸ kurulan Komitelerdir. Yılda iki kez New York'ta toplanan ve kadınların gelişimi için BM bölümünün çalışmaları çerçevesinde görev yapan Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Komitesi istisna olmak üzere, diğer bütün sözleşme yapıları esas olarak Cenevre'de toplanırlar ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin çalışmaları çerçevesinde görev yaparlar.

Sözleşmelerden kaynaklanan yapılar, sözleşmelere taraf olan devletlerce seçilen üyelerden oluşur. Ancak Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Konseyce seçilen üyelerden oluşur. Seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de göz önüne alınır. Üyeler bağımsız uzmanlar olarak kendi şahısları namına çalışırlar ve yıl boyunca düzenli olarak toplanırlar.

Bu yapıların kullanılabilmesi, ilgili devletin söz konusu insan hakları sözleşmesini onaylamış olmasıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Sözleşmelerden kaynaklanan yapıların izleme faaliyetleri, devletler tarafından düzenli olarak verilen raporların incelenmesi temelinde yürütülür.

Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, BM İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme ve Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ile bağlantılı hak ihlalleri konusunda bireyler şikâyette bulunabilirler.⁴⁹ BM İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme ayrıca soruşturma prosedürü getirmektedir,

ki bunlar, sistematik ya da hayatî önemdeki sözleşme ihlallerine ilişkin kaygılarla ilgili olarak incelemeler yapılmasını ya da taraf devletlere heyetler gönderilmesini de kapsar.

A. Rapor Sistemi

Genel olarak, sözleşmelerden kaynaklanan yapıların esas fonksiyonu, taraf devletler tarafından periyodik olarak sunulan raporları gözden geçirmek ve ilgili sözleşme hükümlerinin uygulanması için taraf devletlerce atılan adımlara işaret etmek ya da göstermek de dahil, taraf devletlerin raporları üzerinde yorumlar yapan birer organ olarak çalışmaktır.⁵⁰ Her bir taraf devlet, ilgili sözleşmeyi onayladıktan, ya da sözleşmeye taraf olduktan kısa bir süre sonra, ilk raporunu ve daha sonra da bunu izleyecek periyodik raporlarını belirlenen aralıklarla sunmayı taahhüt eder.

Sürece Genel Bir Bakış: Rapor prosedürü her bir Komite için farklı olmakla birlikte, bütün hepsi benzer temel bir süreç izlemektedir. Her bir Komite'nin rapor süreci ile ilgili farklılıkları için aşağıya bakınız.

* **Rapor:** Sözleşmeden kaynaklanan yapılar Devlet raporlarının hazırlanması ile ilgili olarak genel bir kılavuz yayınlarlar. Raporun alınması üzerine, bazı Komiteler, Komitenin özellikle ilgilendiği sorunlarla ilgili olarak taraf devlete bildirimde bulunur. Komiteler ayrıca Devlet raporlarını yayınlarlar. Devlet raporlarının verilme tarihleri ilgili sözleşmenin yer aldığı web sitesi adreslerinden bulunabilir.

* **İnceleme:** Raporunu sunmak ve Komite üyelerinin sorularını cevaplamak üzere taraf Devletin temsilci gönderebileceği ilgili Komite'nin Devlet raporunu inceleme toplantıları kamuya açık toplantı olarak planlanır. Komiteler, ellerinde bulunan bütün bilgilerin ışığında taraf Devletlerin

raporlarını değerlendirirler. Bu çalışma, söz konusu sorun ya da söz konusu devlet hakkında ilgi ve bilgiye sahip diğer BM unsurlarından, uzman kuruluşlardan ve sivil toplum örgütlerinden gelen raporlar gibi dış kaynaklardan gelen bilgileri de kapsar.

* **Nihaî Gözlemler:** İncelemeler sonunda, Komiteler, Devlet raporları ile ilgili “Nihaî Gözlemler”ini ya da “Nihaî Yorumlar”ını karar bağlarlar. Bu, Komiteler için, sözleşme ihlalleri ile ilgili kayguları belirlemek ve yapılacaklarla ilgili önerilerini sunmak için bir fırsat niteliğindedir.

1. İnsan Hakları Komitesi

Bireysel şikâyetleri İnsan Hakları Komitesine sunmaya izin veren Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme⁵¹ ve bu sözleşmeye ek 1 Nolu Seçmeli Protokol⁵² 2200 A (XXI) sayılı kararı ile 16 Aralık 1966'da BM Genel Kurulu tarafından benimsenmiş ve 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁵³

Yetki ve Görevleri: İnsan Hakları Komitesi, taraf devletlerin Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi uygulayıp uygulamadıklarını izlemek üzere kurulmuştur. Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Seçmeli Protokol'de düzenlendiği şekliyle Komite'ye getirilebilecek bireysel haklar Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 6ncı Maddesi'nden 27nci Maddesi'ne kadar olan maddelerinde düzenlenmiştir.

Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 40ncü Maddesi, sözleşme tarafından tanınan hakları etkileyecek önlemler ve bu hakların kullanımı ile ilgili olarak elde edilen ilerlemeler hakkında, taraf devletin vermek durumunda olduğu raporlarla ilgili yükümlülükleri düzenler. İlk rapor, Sözleşme'nin ilgili devlet açısından yürürlüğe girdiği ilk yıl içinde verilmeli ve bundan sonraki raporlar Komite'nin talebi üzerine sunulmalıdır.

İnsan Hakları Sözleşmeleri, ancak Sözleşme ilgili devletçe kabul edildiğinde -ki, bu genellikle Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar-, taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Ülkelerinde Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Sözleşmeye Ek 1 ve 2 Nolu Seçmeli Protokol'lerin yürürlüğe girdiği tarihler⁵⁴

* **Ermenistan:** Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ek 1 Nolu Seçmeli Protokol aynı tarihte 23 Eylül 1993'de yürürlüğe girmiştir.

* **Azerbaycan:** Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 13 Ağustos 1992 tarihinde, Ek 1nci Seçmeli Protokol 27 Kasım 2001 ve Ek 2nci Seçmeli Protokol⁵⁵ 22 Ocak 1999 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir.

* **Gürcistan:** Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ek 1 Nolu Seçmeli Protokol aynı tarihte 3 Ağustos 1994'de ve Ek 2 Nolu Seçmeli Protokol ise 22 Mart 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

* **İran:** Sadece Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 24 June 1975 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birinci ve İkinci Protokolü onaylamamıştır.

* **Irak:** Sadece Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 25 January 1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birinci ve İkinci Protokolü onaylamamıştır.

* **Suriye:** Sadece Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 21 April 1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birinci ve İkinci Protokolü onaylamamıştır.

* **Türkiye:** Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 23 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ek 2 Nolu Seçmeli Protokol 2 Mart 2006 tarihinde yürürlüğe girmekle birlikte Ek 1 Nolu Seçmeli Protokol henüz imzalanmış değildir.

2. İşkence Karşısı Komite⁵⁶

Bu Komite, BM Genel Kurulu'nun 39/46 sayı ve 10 Aralık 1984 tarihli kararı ile kabul edilen İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi'nin⁵⁷ 17nci maddesine istinaden kurulmuştur.

Komite, Birleşmiş Milletlerin yeni bir yapısı olarak ortaya çıkmıştır. İşkence ve insanlık dışı muamele karşısı çok taraflı bir belgenin özgül denetleme aracı olarak 1 Ocak 1988'de çalışmaya başlamıştır. Komite'nin Nisan 1988'deki ilk toplantısından bu yana, çoğu farklılık gösteren faaliyetler yürütmüştür.

Yetki ve Görevleri: Komite, sözleşmenin işkenceden korunmanın güçlendirilmesi için düzenlenmiş olan yükümlülüklerin etkinliğini ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmesini analiz etmek için geniş inceleme ve soruşturma yetkileri ile donatılmıştır Ziyaretler yapan bağımsız uluslararası ve ulusal yapılar, kurulmasını öngören Taslak Seçmeli Protokol⁵⁸, 18 Aralık 2002 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından benimsenmiştir. Ancak henüz yürürlüğe girmemiştir.

Sözleşme'nin 19 maddesi gereği, taraf devletlere tanınmış hakların geliştirilmesi için almış oldukları önlemleri içeren raporları, genel sekreter aracılığı ile komiteye sunmak durumundadırlar. İlk rapor, Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından imzalanmasından sonraki ilk yıl içinde verilmeli ve bundan sonraki raporlar her 4 yılda bir verilmelidir⁵⁹.

İnsan Hakları Sözleşmeleri, ancak Sözleşme ilgili devletçe kabul edildiğinde -ki, bu genellikle sözleşmenin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar-, taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Ülkelerinde, İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği tarihler:

* **Ermenistan:** Sözleşme 13 Ekim 1993 tarihinde yürürlüğe girmişse de, Ermenistan Sözleşme'nin 22nci maddesinde yer alan bireysel şikâyetlerin yapılması ve işlem görmesini hakkını tanımamaktadır.

* **Azerbaycan:** Sözleşme 16 August 1996 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Azerbaycan ayrıca Sözleşme'nin 22nci maddesinde yer alan bireysel şikâyetlerin yapılması ve işlem görmesi hakkını tanımıştır.

* **Gürcistan:** Sözleşme 26 Ekim 1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Gürcistan ayrıca Sözleşme'nin 22nci maddesinde yer alan bireysel şikâyetlerin yapılması ve işlem görmesi hakkını tanımıştır.

* **İran:** Sözleşmeyi imzalamamıştır.

* **Irak:** Sözleşmeyi imzalamamıştır.

* **Suriye:** Sözleşme 19 Ağustos 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

* **Türkiye:** Sözleşme 2 Ağustos 1988 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Türkiye, ayrıca Sözleşme'nin 22nci maddesinde yer alan bireysel şikâyetlerin yapılması ve işlem görmesi hakkını tanımıştır. Seçmeli Protokolü 14 Eylül 2005 tarihinde imzalamıştır ancak henüz yürürlüğe sokmamıştır.

3. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığı Önleme Komitesi,⁶⁰ BM Genel Kurulu'nun 34/180 sayı ve 18 Aralık 1979 tarihli kararı ile benimsediği Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'nin⁶¹ hükümleri çerçevesinde kurulmuştur. Sözleşme, kadın hakları ile ilgili hukuksal bir yapı, uluslararası kabul gören ilkelere getirmiştir.

Yetki ve Görevleri: Komite, sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasını gözlemlemekle görevlidir. Çünkü, sözleşmeye taraf devletlerde, kadın haklarının gelişmesini izler.

Sözleşme'nin 18nci maddesi gereği, taraf devletlerden, ön görülen hükümlere uygun olarak yasama, yargı ve diğer yollarla alınan tedbirler hakkında, BM Genel Sekreterine rapor vermeleri istenmektedir. İlk rapor, sözleşmenin ilgili devlet tarafından onaylanmasından ya da sözleşmeye taraf olunmasından sonraki ilk yıl içinde verilmeli ve bundan sonraki raporlar en az 4 yılda bir ya da komite tarafından talep edildikçe verilmelidir. Rapor sistemi iddialaşma yerine komite ile devletler arasında yapıcı bir diyalogun kurulması anlamına gelmektedir. Ayrıca komite, raporların incelenmesinden çıkan sonuçlara dayanarak Sözleşme'nin yorum ve uygulanması ile ilgili öneri ve genel tavsiyelerde bulunur.

İnsan Hakları Sözleşmeleri, ancak Sözleşme ilgili devletçe kabul edildiğinde -ki, bu genellikle Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar-, taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Ülkelerinde Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme ve Sözleşme'ye Ek Seçmeli Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihler:

* **Ermenistan:** Sadece Sözleşme 13 Ekim 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

* **Azerbaycan:** Sözleşme 10 Temmuz 1995, Ek Protokol 1 Haziran 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

* **Gürcistan:** Sözleşme 26 Kasım 1994, Ek Protokol 30 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

* **İran:** Sözleşme'yi de, Ek Protokol'ü de henüz imzalamamıştır.

* **Irak:** Sadece Sözleşme 13 Ağustos 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ek protokolü henüz kabul etmemiştir.

* **Suriye:** Sadece Sözleşme 28 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ek protokolü henüz kabul etmemiştir.

* **Türkiye:** Sözleşme 20 Aralık 1985, Ek Protokol 29 Kasım 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi

İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi,⁶² BM Genel Kurulunun 2106 (XX) sayılı 21 Aralık 1965 tarihinde benimsediği kararla kabul ettiği Her Türden Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme çerçevesinde BM'nin kurduğu ilk komite'dir.⁶³ Bu komitenin kuruluşu diğerlerinin kurulmasına emsal teşkil etmiştir.

Yetki ve Görevleri: Komite, Sözleşme'nin uygulanmasını izler. Sözleşmeye taraf olmalarla birlikte, devletler sözleşmede belirlenen ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasıyla ilgili önlemleri, almayı taahhüt ederler.

Sözleşme'nin 9ncü maddesi, taraf her devlete, sözleşmenin taraf devletleri yükümlü kıldığı uygulamaları rapor etme taahhüdünde bulunmasını şart koşar. İlk rapor, sözleşmenin ilgili devlet tarafından onaylanmasından ya da sözleşmeye taraf olunmasından sonraki ilk yıl içinde ve bundan sonraki raporlar 2 yılda bir ya da komite⁶⁴ tarafından talep edildikçe verilmelidir.

İnsan Hakları sözleşmeleri, ancak sözleşme ilgili devletçe kabul edildiğinde (ki, bu genellikle Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar), taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Her Türden Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihler:

* **Ermenistan:** 23 Haziran 1939.

* **Azerbaycan:** 16 Ağustos 1996. 14. Madde altında bireysel başvuruların kabulünü ise 27 Eylül 2001'de kabul etmiştir.

* **Gürcistan:** 2 Haziran 1999.

* **İran:** 29 Ağustos 1968

* **Irak:** 14 Ocak 1970

* **Suriye:** 21 Nisan 1969

* **Türkiye:** 16 Eylül 2002

5. Çocuk Hakları Komitesi

Komite,⁶⁵ ilk 10 üyesini seçtikten sonra ilk kez 1991 yılında toplanmıştır. Komite, BM Genel Kurulu'nun 44/25 sayılı 20 Kasım 1990 tarihli kararıyla kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne⁶⁶ istinaden kurulmuştur.

Yetki ve Görevleri: Komite, Çocuk Hakları Sözleşmesi tarafından konulan ilkelere taraf devletlerin ne kadar bağlı kaldıklarını izleyen bir BM organıdır.

Sözleşmenin 44'ncü maddesi gereği, taraf devletler genel sekreter aracılığıyla sözleşmede tanınan hakları etkili kılmak üzere, aldıkları önlemleri komiteye rapor ederler. İlk rapor, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonraki iki yıl içinde ve bundan sonraki raporlar ise 5 yılda bir verilmelidir. Raporların incelenmesi sonucu ortaya çıkabilecek belli ilkesel sorunlarla ilgili olarak taraf devlete önceden bildirim yapılabilmesi için, Çalışma Grubu ile ilgili hükümet temsilcileri arasında bir hazırlık toplantısı düzenlenir⁶⁷.

İnsan Hakları Sözleşmeleri, ancak sözleşme ilgili devletçe kabul edildiğinde -ki, bu genellikle Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar-, taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Ülkelerinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği tarihler:

- * **Ermenistan:** 23 Temmuz 1993
- * **Azerbaycan:** 13 Ağustos 1992
- * **Gürcistan:** 2 Temmuz 1994
- * **İran:** 13 Temmuz 1994
- * **Irak:** 15 Haziran 1994
- * **Suriye:** 15 Temmuz 1993
- * **Türkiye:** 4 Nisan 1995

6. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi

Diğer insan hakları komitelerinden farklı olarak, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi,⁶⁸ ilgili sözleşmenin yansıması olarak değil, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmenin uygulanmasını izlemekle görevli, kendisinden önceki iki organın umulandan daha az etkili olmasını müteakip Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulmuştur⁶⁹. Dolayısıyla komite, konseyin tamamlayıcı bir organı olup, yetkisini konseyden alır. Komite 1985'te kurulmuş ancak ilk toplantısını 1987'de yapmıştır.

Yetki ve Görevleri: Komitenin birincil işlevi, sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasını izlemektir. Komite, taraf devletlerle yapıcı bir diyalog geliştirip, çeşitli araçlarla sözleşme norm ve kıstaslarının, uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını belirlemeye ve bu yoldan giderek sözleşme uygulamalarına işlerlik, ivme kazandırmaya çalışır.

Sözleşme'nin 16 ve 17'nci maddeleri gereği, taraf devletler, komiteye periyodik raporlar verme yükümlüğünü üstlenmişlerdir. İlgili devlet, sözleşmenin yürürlüğe girmesini izleyen iki yıl içinde ilk raporunu ve bundan sonra her beş yılda bir de periyodik raporlarını sunar. Periyodik raporlar, sözleşmede yer alan hakların hayata

geçirilmesi için yasama ve yargı yoluyla alınan önlemleri, izlenen siyasetleri ve diğer önlemleri dile getirmelidir. Komite'nin 16 numaralı gerçekler sayfasına Ek-III'te,⁷⁰ sivil toplum örgütlerinin rapor sürecine ve komitenin diğer herhangi bir faaliyetine nasıl katılabilecekleri açıklanmıştır.

İnsan hakları sözleşmeleri, ilgili devletçe kabul edildiğinde (ki, bu genellikle Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından onaylanması ile ortaya çıkar), taraf devlete bağlayıcı yükümlülük getirirler.

Bölge Ülkelerinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihler:

- * **Ermenistan:** 13 Eylül 1993
- * **Azerbaycan:** 13 Ağustos 1992
- * **Gürcistan:** 3 Mayıs 1994
- * **İran:** 24 Haziran 1975
- * **Irak:** 25 Ocak 1971
- * **Suriye:** 21 Nisan 1969
- * **Türkiye:** 23 Eylül 2003

7. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi

Bütün göçmen işçiler ve aile fertleri haklarının korunmasına ilişkin uluslararası Sözleşme,⁷¹ 18 Aralık 1990 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2003'te yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi⁷²'nin kurulmasını sağlamıştır. Komite, ilk oturumunu Mart 2004'te gerçekleştirmiştir.

Yetki ve Görevleri: Komite, sözleşme yükümlülüklerinin taraf devletlerce yerine getirilmesini denetler. Sözleşme, tüm göçmenlik süreci boyunca göçmen işçilerin istismar edilmesini önleme ve engellemeyi amaçlar.

Taraf devletler, sözleşmenin uygulanması için attıkları adımları sözleşmenin ilgili devlette yürürlüğe girmesinden sonraki ilk yıl içinde ve daha sonra da her beş yılda bir rapor etme yükümlülüğünü kabul ederler⁷³.

1 Mart 2004 tarihi itibarıyla sadece 34 devlet sözleşmeyi imzalamış⁷⁴ ya da taraf olmuştur. Sözleşme'yi Kürt halkının yaşadığı bölgelerden sadece Azerbaycan, Türkiye ve Suriye hükümetleri imzalamıştır. Kürt bölgesindeki diğer ülkelerin hükümetleri henüz sözleşmeyi imzalayıp, taraf olmamışlardır.

Bölge Ülkelerinde Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'sinin yürürlüğe girdiği tarihler:

- * **Azerbaycan:** 11 Ocak 1999
- * **Suriye:** 2 Haziran 2005
- * **Türkiye:** 27 Eylül 2004. Ayrıca 77. madde altında bireysel başvuruları kabul etmeyi onaylamıştır.

B. Bireysel Şikâyet Posedürü

Not: Çocuk Hakları Komitesi ve Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi bireysel davalara bakmamaktadır.

Çocuk Hakları Komitesi eğer çocuğun hakları bireysel başvuru çerçevesinde yetkili başka bir komite önünde görülmüşse kendisine yapılan bireysel şikâyeti dikkate almayabilir.

Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi hali hazırda, bireysel şikâyetleri dikkate alamamaktadır. Ancak taslak bir kk protokol⁷⁵, bu konuda komiteye yeterli yetkiyi vermek üzere düzenlenmektedir. Bu sebeple, insan hakları komisyonu tarafından bir çalışma grubu⁷⁶ oluşturulmuştur. Ancak yetkili başka bir komitenin, sözleşme kapsamında ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bağlamındaki sorunlar ile ilgili bireysel başvurular konusunda girişimler yapması mümkündür.

Eğer sözleşmenin 77. maddesi kapsamında 10 ülke prosedürün işlemlerini kabul ederse Göçmen İşçiler Komitesi Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi çerçevesinde haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilerden bireysel başvuruları kabul etmeye başlayabilir.

İşleyişe genel bir bakış: Her ne kadar, komitelerin şikâyetleri ele alış prosedürü, farklılıklar içerse de, her birinin işleyişi benzer özellikler taşır. Komitelerin işleyişteki farklılıkları bu çalışmanın ilerleyen aşamasında ele alınacaktır.

Şikâyet mekanizmasının işleyişi:

- * Şikâyetçi şikâyetini hazırlayıp, gönderir.
 - * BM genel Sekreterliği ya da yazıyı alan ilgili yetkili şikâyeti ilgili Sözleşme organına iletir.
 - * Sözleşme organı yazıyı kaydeder.
 - * Sözleşme organı kapalı oturumda şikâyetin kabul edilebilir olup olmadığını ve niteliğini inceler.
 - * Sözleşme organı kendi görüşünü -ki, ayrıca “Karar” olarak da adlandırılır- ilgili taraflara bildirir.
 - * Sözleşme organı duruma göre devlet tarafının “karar”a verdiği cevapla bağlantılı olarak izleme faaliyetleri yürütür.
- Şikâyetin Hazırlanması:** Şikâyet etmek isteyenler ilk etapta şikâyet dilekçesi hazırlamak zorundadırlar. Şikâyet hazırlanırken aşağıda belirtilen esaslara dikkat etmek gerekir:
- * Şikâyet yazılı olarak yapılmalı ve imzalı olarak konuyla ilgili Komite'ye hitaben yazılmalıdır.
 - * Şikâyetinde bulunan kişinin hak ihlâlinden kişisel olarak etkilenmiş olması gerekir. Kişisel olarak etkilenmemiş taraflarca getirilen şikâyetler kabul edilemez olarak değerlendirilir. Bir başkası adına şikâyetinde bulunan kişiler bu konuda kendilerine yetki verildiğini belgelemek durumunda değildirler. Belli durumlarda Komite resmi yetki istemeyebilir.

(Örneğin, çocuklar adına ebeveynler tarafından yapılan şikâyetlerde ya da kişinin hapiste olup da dış dünya ile iletişim kuramadığı hallerde.)

* İddia konusu ihlâlin söz konusu hakları koruyan Sözleşme'yle korunuyor olması gerekir. Aksi takdirde şikâyet esas itibarıyla (*ratione materiae*) kabul edilemez ilan edilir.

* Şikâyet isimsiz olarak yapılamaz, ancak belli koşullarda şikâyetçi gizlilik talebinde bulunabilir.

* Başvuru sahibi, özgül durumlarda ara tedbir kararı alınması talebinde bulunabilir ancak bu nihai kararı belirleyici bir anlam taşımaz.

* İddia konusu ihlâlin olduğu sırada, mağdurun iddia konusu ihlâli yapan devlet tarafının yetki alanında bulunuyor olması gerekir. Sözleşme organı, eylemi yapan devletin ilgili sözleşmeyi imzalamamış olması halinde şikâyeti işleme koymaz. Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'nin söz konusu olduğu durumlarda devletin hem sözleşmeyi hem de bireysel başvuru hakkını tanıyan ilgili Ek Seçmeli Protokolleri imzalamış; Her Türden Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme ve İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi ve Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi ile ilgili şikâyetlerde de muhatap devletin Sözleşme organlarının yetkisini tanıdığını beyan etmiş olması gerekir. Sözleşmeler geçmişe yönelik olarak uygulanmaz, dolayısıyla Sözleşme'nin ilgili devlet tarafından imzalanmasından önceki tarihte meydana gelen bir ihlâl şikâyete konu olamaz. (*ratione temporis*)

* Şikâyet yapılmadan önce, mağdur tüm iç hukuk yollarını tüketmiş olmalıdır. Eğer çözüm için iç hukuk yollarının

tüketilmesi makul olmayan bir şekilde uzun sürüyorsa ya da eğer bu çözümler etkin değil veya çözüm sunulmuyorsa, iç hukuk yollarını tüketme koşulu aranmayabilir.

* Çoğu Sözleşme organı için resmî bir zaman sınırlaması söz konusu değildir. Ulusal yargı sisteminde nihaî kararın verilmesinden sonraki altı ay içinde başvuru yapılmasını öngören Her Türden Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme bu konuda istisna oluşturmaktadır. Mamafih, şunu kaydetmek gerekir ki, başvurunun inanırlılığı ve delillerin azamî ölçüde kullanılmasına olanak vermek bakımından, kişi başvuruyu geciktirmekten sakınlıdır. Gecikme başvurunun kabul edilemezliği sonucunu doğurabilir.

* Ayrıca kaydetmek gerekir ki, eğer taraf devlet herhangi bir ihtirazî kayıt koymuşsa, bu, şikâyetçinin şikâyetini ilgili Komiteye götürmesi imkânını kısıtlayıcı bir etki yapabilir.

* Aynı şikâyet herhangi bir başka uluslararası yapı tarafından inceleniyor olmamalı ya da daha önceden uluslararası bir başka soruşturmaya veya karara konu olmamış olmalıdır.

* Mağdurun iddiası tatmin edici temellere oturmalıdır.

* Şikâyeti yapan kişi şikâyet dilekçesinin yazılması için hukukçulardan ya da sivil toplum örgütlerinden yardım alabilir. Sivil toplum örgütleri onlar adına dava açma konumunda değildirler.

* Birbiri ile aynı şikâyetler kabul edilmez, ancak aynı ihlâlden mağdur olan kişiler ayrı ayrı şikâyette bulunabilirler.

* Model başvuru formları bulunmakla birlikte, bunların kullanılması şart değildir. Bu model formlar şikâyet dilekçesinde bulunması gereken bilgileri ortaya koymaktadır.

Ayrıca aşağıda belirtilen destekleyici belgeler şikâyet başvurusunda yer almalıdır:

- * Mağdurun, ihlâlle ilgili olgulara dayanan mümkün olduğu kadar detaylandırılmış imzalı ifadesi;
- * Olabilecek her tanığın imzalı ifadesi;
- * Muhtemel psikolojik ve fizikî etkileri ortaya koyucu tıbbî rapor ve belgeler;
- * İdarî ve adlî kararları gösterir belgeler;
- * Eğer söz konusu ise, otopsi raporları;
- * Konuyla bağlantılı fotoğraflar.

Karara ulaştırılması: Sözleşme organlarının şikâyeti gündeme alma ve karara bağlaması söz konusu olduğunda, Komitelerin karar mekanizmasının işleyişi aşağıdaki gibidir:

- * Her bir bireysel davada, ilgili Sözleşme organı iki konuda karar verir: (i) Şikâyetin kabul edilebilirliği ve (ii) eğer kabul edilebilir olduğu kanaatine varılırsa, esas hakkındaki karar.
- * Sözleşme organının şikâyeti açıkça kabul edilemez bulunduğu durumlarda, taraf devletin iddialara cevap vermesi istenmeksizin şikâyetin kabul edilemez olduğu ilân edilir.
- * Diğer durumlarda, kabule ilişkin ön test geçildiğinde, Sözleşme organı iddialara muhatap olan devleti, hem şikâyetin kabul edilebilirliği hem de esas açısından şikâyet dilekçesine cevap vermeye davet eder.
- * Sonra, şikâyet sahibine, taraf devletin Sözleşme organına yaptığı sunuşa cevap verme imkânı tanınır.
- * Komite, şikâyeti kabul edilemez bulur ve şikâyet sahibi de bu kabul edilemezlik kararının yersiz olduğunu düşünürse, Sözleşme organından kararını yeniden gözden geçirmesini ya da yeniden konuyu incelemesini talep edebilir.
- * Prosedür, belli bir kişinin sorunlarını çözmeyi amaçladığı için, soruşturma ve uygun işlemleri yapabilmesi açısından

taraf devlete kişinin adı bildirilir. Mamafih, eğer gerekiyorsa, şikâyetin soruşturulması esnasında daha geniş bir kamuoyundan ve Komite'nin yayınlarında kişinin adı saklı tutulabilir.

1. İnsan Hakları Komitesi⁷⁷

Komitenin çoğu toplantısı kamuya açıktır. Ancak bireysel şikâyetlerin değerlendirildiği toplantılar özel olması nedeniyle kapalıdır.

Şikâyetlerin sunulması ile ilgili olarak yukarıda anlatılan temel süreç, burada da geçerlidir. Daha detaylı ve özgül bilgiler için komitenin sunduğu bilgilere bakılabilir. Model formda⁷⁸ belirtilen temel bilgiler şikâyetlerde sunulmalıdır. Bunlar en azından şu hususları ihtiva etmelidir:

- * Mağdurun kimliği ve irtibat bilgileri.
- * İhlâli yaptığı iddia edilen taraf devletin adı.
- * Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin hangi hükümlerinin ihlâl edildiği.
- * İlgili bütün olgular ve bunları destekleyen belgeler.
- * İç hukuk çözüm yollarının tüketilmesi için hangi adımların atıldığı, bunların kanıtları ve neden iç hukuk çözüm yollarının etkisiz olduğu ya da hiç olmadığı veya makul olmayan ölçüde uzun bir zaman aldığı.
- * Eğer konu bir başka uluslararası soruşturmaya tâbi tutuluyor ya da tutulmuşsa veya bu konuda karara varılmışsa bununla ilgili bilgi ve belgeler.
- * Talep edilen çözüm.

İnsan Hakları Komitesi Prosedür Kuralları'nın 86ncı maddesi⁷⁹ gereği derhal tedbir alınması söz konusu olan acil özel durumlar: Davayla ilgili olarak taraf devletle yazışma yapılmadan önce, Komite, iddia konusu ihlâlin mağduru kişinin geriye dönülmez bir zarara uğramasından sakınmak

için ara tedbir kararı olarak ilgili devletten konuya ilişkin talepte bulunabilir.

Özgül hususlar:

* Şikâyetçi, hem Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye, hem de Sözleşme'ye Ek Seçmeli İnci Protokol'e taraf olan bir devleti şikâyet edebilir.

* Şikâyete söz konusu olay Sözleşme'ye Ek Seçmeli İnci Protokol'ün ilgili devlette yürürlüğe girmesinden önce meydana gelmiş olsa bile, eğer Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi ihlâl eden olayın etkileri daha sonrasında da devam ediyorsa, başvuru kabul edilebilir.

* İnsan Hakları Komitesi'ne yapılan şikâyet, eğer Özel Raportör'e ya da 1503 Prosedür'üne intikal etmiş olsa bile kabullenilemez olarak ilân edilmez.

* Bir başka uluslararası mekanizmaya götürülmüş olan bir şikâyet, eğer Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme konuyla ilgili daha kapsamlı bir koruma getiriyorsa, bu şikâyet İnsan Hakları Komitesi'ne de götürülebilir. Dahası, eğer İnsan Hakları Komitesi şikâyetin bir başka uluslararası mekanizma tarafından usûl açısından kabul edilmediği ya da kapsamlı bir biçimde incelenmediği düşüncesindeyse, şikâyet İnsan Hakları Komitesi'ne götürülebilir.

Bilgi sunmak ya da daha fazla bilgi almak için lûtfen aşağıdaki adreslere başvurunuz:

Petition Team
Office of UN High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva
Switzerland
Fax: +41 22 917 9022
Email: tb-petitions.hchr@unog.ch

Not: İnsan Hakları Komitesi, devam etmekte olan davalarla, yıl içinde aldığı nihaî kararları “Görüşler”i ve kabul edilebilirlikle ilgili kararlarını içeren yıllık raporlar yayımlar. Mamafih, yıllık rapor yayımlanmadan önce nihaî kararlar “Görüşler” internette yayımlanabilmektedir.

2. İşkenceyi Önleme Komitesi⁸⁰

Komite, İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesinin 22'nci maddesi gereği, kendisine ulaşan her şikâyeti incelemekle sorumludur. Diğer uluslararası insan hakları belgelerinde olduğu gibi, bu sözleşme de, taraf devlet hükümlerinden, bir ya da daha fazlasını ihlâl etmesi durumunda, bireylere komiteye şikâyette bulunma hakkını tanımaktadır. Şikâyetlerin sunulması ile ilgili olarak yukarıda anlatılan temel süreç burada da geçerlidir. Standart hale getirilmiş olan şikâyet formu bu çalışmanın ekinde sunulmuştur.⁸¹

Komite'nin bireysel bir başvuruyu kabul edip, inceleyebilmesi için, sözleşmenin 22nci maddesi⁸² gereği, komitenin yetkinliğinin ilgili devlet tarafından bir deklarasyonla tanınmış olması gerekmektedir. Komite, şikâyetleri daima kapalı bir oturumda inceler. Daha önce kabul edilemez ilân edilmiş bir konu, daha sonra, kabul edilemezlikle ilgili nedenlerin geçersiz olduğunu gösteren bilgilerin alınması halinde tekrar ele alınabilir.

Komitenin, prosedür kurallarının 108'nci⁸³ maddesi gereği, derhal tedbir alınması söz konusu olan **acil özel durumlar:** Bu madde, şikâyetin incelendiği süreçte, iddia konusu ihlâlin mağduru kişinin, geriye dönülmez bir zarara uğramasından sakınmak için, komitenin ara tedbir kararı alması, talebine temel oluşturur. (Sözleşme'nin 3ncü maddesi ile bağlantılı sınır dışı etme davaları gibi.)

Bilgi sunmak ya da daha fazla bilgi almak için lûtfen aşağıdaki adreslere başvurunuz:

Petition Team
Office of UN High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva
Switzerland
Fax: +41 22 917 9022
Email: tb-petitions.hchr@unog.ch

United Nations Secretariat
2 United Nations Plaza
DC-2/12th Floor
New York, New York 10017
USA
Fax: +1 212 9633463
Email: daw@un.org

3. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önleme Komitesi⁸⁴

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşmeye ek seçmeli protokol⁸⁵ gereği, komite, seçmeli protokolün 2'nci maddesine⁸⁶ uygun olarak, sunulan şikâyetleri alıp inceler. Şikâyetlerin sunulması ile ilgili olarak yukarıda anlatılan temel süreç burada da geçerlidir⁸⁷. Prosedüre ilişkin özel kurallar uygulanabilir⁸⁸

Derhal tedbir alınması söz konusu olan acil özel durumlar Seçmeli Protokol'ün 5nci maddesi kapsamında değerlendirilir.

Özgül hususlar:

* Şikâyet sadece birey tarafından ya da birey adına değil ama aynı zamanda bir grup birey tarafından ya da onlar adına da yapılabilir.

* Şikâyet ancak hem Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'ye, hem de Sözleşme'ye Ek Seçmeli Protokol'e taraf olan bir devlet hakkında yapılabilir.

Bilgi sunmak ya da daha fazla bilgi almak için lütfen aşağıdaki adreslere başvurunuz:

Committee on the Elimination of Discrimination against Women
c/o Division for the Advancement of Women
Department of Economic and Social Affairs

4. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi⁸⁹

Her Türden Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 14'ncü maddesi⁹⁰, birey ya da grupların ırk ayrımının mağduru olduklarına dair komiteye, ilgili devlet aleyhine şikâyetle bulunmalarını sağlayan prosedürü düzenler. Ancak, böyle bir şikâyetin yapılabilmesi için, ilgili devletin, sözleşmenin 14'ncü maddesi⁹¹ çerçevesinde, bu şikâyetlere bakan komitenin yetkinliğini tanımış olması gerekir. Bu prosedür 1982 yılında 10 ülkenin komitenin yetkinliğini tanınması ile yürürlüğe girmiştir.⁹²

Komite, şikâyetleri gizlilik çerçevesinde muhatap devlete iletir ve ihlâl şikâyetini yapan birey ya da grupların kimlikleri ancak onların izni ile açıklanabilir. Devlet kendi görüşünü açıkladığında ya da olası bir çözüm önerdiğinde, komite konuyu tartışır ve gerek şikâyeti yapan kişi veya gruplara, gerekse de ilgili taraf devlete öneri ve tavsiyelerde bulunabilir.

Derhal tedbir alınması söz konusu olan **acil özel durumlar** komite prosedür kurallarının 91nci maddesi kapsamında değerlendirilir⁹³.

Özgül hususlar:

* Şikâyet sadece birey tarafından ya da birey adına değil ama aynı zamanda bir grup birey tarafından ya da onlar adına da yapılabilir.

* Şikâyet başvurusu, ulusal seviyede nihaî kararın verilmesinden sonraki altı ay içinde yapılmalıdır.

* Eğer aynı konu bir başka uluslararası prosedürün kararına konu olmuş ya da olmakta ise, şikâyet, kabul edilemez olarak değerlendirilir.

Bilgi sunmak ya da daha fazla bilgi almak için lûtfen aşağıdaki adreslere başvurunuz:

Petition Team
Office of UN High Commissioner for Human Rights
United Nations Office in Geneva
1211 Geneva
Switzerland
Fax: +41 22 917 9022
Email: tb-petitions.hchr@unog.ch

5. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi⁹⁴

Taraf devletler, sözleşmenin 77'nci maddesi çerçevesinde ilgili devlet hakkında, Sözleşmeden doğan haklarının çiğnendiği iddiası ile bireylerin şikâyetlerinin incelenmesinde, komite yetkinliğini kabul ettiklerine dair deklarasyon vermiş olmalıdır. Şikâyet mekanizmasının işlerlik kazanır hale gelebilmesi için sözleşmenin 77'nci maddesi gereği, 10 taraf devletin söz konusu deklarasyonu vermiş olması gerekmektedir, ki, bu yılları alabilir. Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi ilk toplantısını 2004 yılı Mart ayında yapmış ve Prosedür Kuralları taslağını hazırlamıştır.⁹⁵

Daha önce de değinildiği üzere, 34 devlet Sözleşme'yi imzalamış ya da Sözleşme'ye taraf olmuştur. Bu ülkelere Azerbaycan, Türkiye ve Suriye dahildir.

C. Soruşturma Mekanizmaları

Rapor ve bireysel şikâyet prosedürlerine ilâveten, kadınlara yönelik ayrımcılığı önleme komitesi ve işkenceyi önleme komitesi, hak ihlalleri ile ilgili olarak soruşturma yapma yetkisi ile de donatılmıştır.

İşleyiş Genel Bir Bakış: İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi⁹⁶'nin 20'nci maddesi ile Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'ye ek seçmeli protokol⁹⁷'ün 8 ve 10'ncu maddeleri ile prosedürler belirlenmiş olup, işlemler gizlilik esasları çerçevesinde yürütülür.

* Sivil toplum örgütleri ya da diğer gruplar veya bireyler, soruşturma prosedürünü harekete geçirecek ihlâl örneklerini belgeler halinde sunabilirler.

* İlk aşamada, ilgili Komite kendisine ulaşan bilgileri değerlendirip, bunların güvenilir olup olmadığı, sistematik bir ihlâlin söz konusu olup olmadığı ve soruşturmanın yapılmasına gerek olup olmadığı konularında karar verir.

* Sonraki aşamada, Komite bir ya da iki üyesini görevlendirerek, ilgili ülkeyi ziyaret edip (ki, bu o ülkenin izni ile yapılır), duruşmalara katılma, tanıklarla görüşme vb. faaliyetler de dahil bir soruşturma yürütür.

* Bu çalışmayı takiben, soruşturma sonuçları Komiteye sunulur. Komite bunları değerlendirir ve ek yorum ve önerilerle birlikte ilgili devlete iletir.

* Komite taraf devletten, konuya ilişkin attığı adımlarla ilgili olarak cevap ister.

Dilekçe ile ilgili kimi önemli hususlar:

* Herhangi bir sivil toplum örgütü ya da kişi, Komite tarafından soruşturma başlatılması için dilekçe verebilir. Bu başvuru başkaları adına da yapılabilir.

* Bir soruşturmanın başlatılabilmesi için, İşkenceyi Önleme Sözleşmesi ile ilgili olan konuda Sözleşme'nin 20nci maddesi çerçevesinde "İşkencenin sistematik olarak uygulandığını"; Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme ile ilgili olan konuda da Sözleşme'ye Ek Seçmeli Protokol'ün 8nci maddesi çerçevesinde "hayatı önemde ya da sistematik ihlalleri" gösterir güvenilir bilgilerin sunulması gerekir.

* Dilekçe imzasız olabilir.

* İç hukuk yollarının tüketilmesi şart değildir.

* Dikkat edilmesi gereken bir husus da, aleyhine bilgiler verilen devletin soruşturma mekanizmasını kabul etmediğine dair bir bildirimde bulunmamış olmasıdır, ki, İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin 28nci ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'ye Ek Seçmeli Protokol'ün 10ncu maddesi buna cevaz vermektedir.

D. Diğer Mekanizmalar

6. Bazı Sözleşme organları (İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi ve Bütün Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarını Koruma Komitesi gibi), devletler arası şikâyetlere de bakabilir. Buna göre, ilgili sözleşmeye taraf devletler, ilgili komiteye, bir diğer taraf devletin söz konusu sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği şikâyetinde bulunabilirler.

Ek 1

BİLDİRİMLER VE ÇEKİNCELER

İşkence Karşısı Sözleşme

Türkiye

Cekince:

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, sözleşmenin 30'uncu madde 2'nci paragrafı uyarınca aynı maddenin 1'inci paragrafı ile kendisini bağlı adanmediğini beyan eder."

21 ve 22nci madde çerçevesinde İşkence Karşısı Komite'nin yetkisini tanıma bildirimini

Azerbaycan

Bildirim - 4 Şubat 2002

"... Azerbaycan hükümeti Sözleşme ihlalinden mağdur olduğunu iddia eden, kendi yargısına tâbi kişilerden gelen veya onlar adına yapılan şikâyetleri kabul etmek ve incelemek için, İşkenceyi Önleme Komitesinin yetkisini tanıdığını beyan eder."

Türkiye

Bildirim - 2 Ağustos 1988

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, sözleşmenin 22'nci madde 1'inci paragrafı uyarınca, (sözleşme) ihlalinden mağdur olduğunu iddia eden, kendi yargısına tâbi kişilerden gelen veya onlar adına yapılan şikâyetleri kabul etmek ve incelemek için, İşkenceyi Önleme Komitesinin yetkisini tanıdığını beyan eder."

Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek 2nci Seçmeli Protokol

Azerbaycan

Cekince:

“Azerbaycan Cumhuriyeti istisnaî davalarda savaş ya da savaş tehlikesi şartlarında hayatî önemdeki suçlara ölüm cezası verilmesine izin veren özel bir yasayı benimseyerek [sözü geçen protokolü] kabul eder.”

28 Eylül 2000

“Savaş zamanında ölüm cezasının uygulanması kişinin savaş zamanında işlenen askerî nitelikte çok ciddi bir suçtan mahkûm olması şartına bağlanmıştır.”

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Irak

Sözleşmenin imzalanması sırasında konulan ve onaylanması sırasında teyit edilen çekince:

“Irak Cumhuriyeti’nin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmeye taraf olması hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da İsrail’e karşı sözü geçen bu iki sözleşmeden doğan herhangi bir yükümlülük altına girmesi anlamına gelmez.”

“Yukarıdaki iki sözleşmeye Irak Cumhuriyeti’nin taraf olması, Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmeye Ek Seçmeli Protokol’e taraf olması sonucunu doğurmaz”

Onaylama sırasında:

“[Bu sözleşmelerin] Irak tarafından onaylanması hiçbir şekilde İsrail’in tanınması anlamına gelmez ya da bu ülke ile sözü

geçen Sözleşmeler tarafından düzenlenen işlere girmesine vesile teşkil edemez.”

Suriye Arap Cumhuriyeti

“1. Suriye Arap Cumhuriyeti’nin bu sözleşmelere katılması hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da sözü geçen sözleşmelerde düzenlenen herhangi bir konuda bu ülke ile ilişki kurması anlamına gelmez.

2. Suriye Arap Cumhuriyeti, farklılık ya da ayırım olmaksızın mümkün mertebe bütün devletlere sözü geçen Sözleşmelere taraf olma imkânı vermediği için, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmenin 26ncı maddesinin 1nci paragrafı ile Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası sözleşmenin 48nci maddesinin 1nci paragrafının sözü geçen Sözleşmelerin amaç ve maksatlarına uygun olmadığı kanaatindedir.”

Her Türden Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme

Irak

İmzalama sırasında:

“Irak Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 21 Aralık 1965 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca benimsenmesen Her Türden Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına ilişkin uluslararası sözleşmeyi imzalamasının ve sözü geçen Sözleşmenin Arap Devletlerince kabul edilmesinin ve ilgili hükümetlerce uygulamaya konulmasının hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ve bu sözleşmeyle düzenlenebilecek işlere Arap Devletlerinin girmesine yol açacağı anlamına gelmediğini beyan eder.

“Ayrıca, Irak Cumhuriyeti hükümeti kendini, sözü geçen sözleşmenin 22nci maddesinin hükümleri ile bağlı saymaz ve sözü geçen madde ile getirilen Uluslararası Adalet Divanı’nın zorunlu yargı yetkisini kabul etmeme çekincesini teyit eder.”

Onaylama sırasında:

“1. Bu sözleşmenin Irak tarafından kabul ve onaylanması hiçbir şekilde İsrail’in tanınması anlamına gelmez ya da bu ülke ile sözü geçen Sözleşme tarafından düzenlenen işlere girmesine vesile teşkil etmez.

2. Irak, Uluslararası Adalet Divanı’nın zorunlu yargı yetkisi ile ilgili sözleşmenin 22nci maddesinin hükümlerini kabul etmez. Irak Cumhuriyeti kendini, bu sözleşmenin 22nci maddesinin hükümleri ile bağlı saymaz ve bütün sorunlarda sorun Uluslararası Adalet Divanı’na intikal ettirilmeden önce sorunun bütün taraflarının onayının alınmasının gerekli olduğu kanaatindedir.”

Suriye Arap Cumhuriyeti

“1. Suriye Arap Cumhuriyeti’nin bu Sözleşmeye katılması hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da sözü geçen Sözleşmede düzenlenen herhangi bir konuda bu ülke ile ilişki kurması anlamına gelmez.

2. Suriye Arap Cumhuriyeti, sözleşmenin 22’nci maddesinde yer alan İki ya da daha fazla Taraf Devlet arasında bu sözleşmenin yorumlanmasını ya da uygulanmasını ilgilendiren ve bu görüşmeler ya da sözleşmede açıkça belirtilen yöntemler yoluyla çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, taraflar bir diğer çözüm yolunda uzlaşamazlarsa, uyuşmazlığa Taraf Devletlerden birinin talebiyle, karar alınmasını teminen Uluslararası Adalet Divanı’na intikal ettirileceği hükmü ile kendini bağlı saymaz. Suriye Arap Cumhuriyeti, her bir davada uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı’na intikal ettirilmesi için söz konusu sorunun bütün taraflarının onayının alınmasının gerekli olduğunu ifade eder.”

Türkiye

Onaylama Sırasında

Türkiye Cumhuriyeti, iş bu sözleşmenin hükümlerini yalnızca diplomatik ilişkisi bulunan Taraf Devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.

Türkiye Cumhuriyeti, iş bu sözleşmenin ancak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın ve Türkiye Cumhuriyeti’nin yasal ve idari düzeninin yürürlükte olduğu ülkesel sınırlar itibariyle onaylanmış bulunduğunu beyan eder.

Türkiye Cumhuriyeti, kendisini iş bu sözleşmenin 22. maddesi ile bağlı saymamaktadır. Sözleşmenin yorumlanması ya da uygulanması ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek ve Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu bir uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı’na intikal ettirilebilmesinden önce her durumda Türkiye Cumhuriyeti’nin açık muvafakatinin sağlanması gerekmektedir.

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın

Tasfiyesine İlişkin Sözleşme

Irak

Cekince:

“1. Irak Cumhuriyeti’nin bu sözleşmeyi kabul etmesi ve sözleşmeye katılımı, sözleşmenin 2nci maddesinin (f) ve (g) paragrafları ile 16ncı maddesinin 1 ve 2nci paragraflarındaki hükümlerle bağlı saydığı anlamına gelmez. Son belirtilen maddeye ilişkin çekince, eşler arasında dengeyi sağlamak amacıyla kadınların haklarının eşlerininkine eşit olması bakımından İslâm şeriatının hükümlerine hâlel getirmez. Irak, ayrıca, sözleşmenin yorum ya da uygulaması ile bağlantılı olarak sözleşmenin 29uncu maddesinin 1inci paragrafındaki uluslararası tahkim prensibine çekince koyar.

2. Bu Sözleşmenin kabulü İsrail’in tanındığını ya da bu ülke ile ilişkiye girildiğini ifade etmemektedir.”

Türkiye

Cekinceler ve çekincelerin kaldırılması:

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nın 29 Haziran 1999 tarihli yazısı ile, sözleşmenin 15/ 2-4 ve 16/1-c,d,f,g maddelerine

ilişkin olarak başlangıçta konulan çekincelerin kaldırılmış olduğu; sözleşmenin 9. maddesinin 1inci fıkrasına Türk Vatandaşlık Kanunu bakımından yapılan beyanın ve “uluslararası tahkime ve uluslararası Adalet Divanı’nın yargı yetkisine ilişkin 29uncu maddenin 1inci fıkrasına konulmuş olan çekincenin mevcudiyetini sürdürdüğü hususu teyit edilmiştir”

20 Eylül 1999

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşmesinin imzalanması sırasında belirttiği çekincelerini geri çektiğini ve sözleşmeyi 15. maddenin 2. ve 4. paragrafları ile 16. maddenin 1 (c), (d), (f) ve (g) paragrafları çerçevesinde onayladığını beyan eder.

Hükümetin sözleşmenin imzalanması ve kabul edilmesi sırasında, belirttiği 29. madde paragraf 1 ve 9. madde paragraf 1 ile ilgili çekincelerinin devam ettiğini beyan ederiz.

Cocuk Hakları Sözleşmesi

İran (İslâm Cumhuriyeti)

İmzalama sırasında:

Cekince:

“İran İslâm Cumhuriyeti [bu Sözleşmede] İslâm şeriatına aykırı olabilecek madde ve hükümlere çekince koyar ve Sözleşmenin onaylanması sırasında böylesi konularda beyanda bulunma hakkını saklı tutar.”

Onaylama sırasında:

Cekince:

“İran İslâm Cumhuriyeti hükümeti bu Sözleşmedeki maddelerin İslâmî yasalarla ve yürürlükteki uluslararası mevzuatla uyum halinde olmayan herhangi bir hükmünü hakkını saklı tutar.

Irak

Cekince:

“İrak hükümeti, İslâmî şeriat hükümlerine aykırı olarak, bir çocuğun dinini değiştirmesine izin veren, çocuğun din özgürlüğü ile ilgili sözleşmenin 14üncü maddesinin 1inci fıkrasına çekince koyma şartıyla bu Sözleşmeyi kabule şayan bulur.”

Suriye Arap Cumhuriyeti

Cekince:

“Suriye Arap Cumhuriyeti, Suriye Arap mevzuatı ve İslâmî şeriat prensipleri ile uyum içinde olmayan Sözleşme hükümlerine, özellikle de Çocuğun din özgürlüğü hakkı ile bağlantılı 14 maddenin muhtevası ile ve evlât edinme ile ilgili 20 ve 21inci maddesine çekince koyar.”

Türkiye

Sözleşme’nin imzalanması sırasında konulan ve onaylanmasında sırasında teyit edilen çekince:

“Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”

Cocuk Haklarına İlişkin Sözleşmeye ek Çocukların Silâhlı Çatışmalarda Yer Almaması ile İlgili Seçmeli Protokol.

Azerbaycan

Bildirim:

“Protokolün 3üncü maddesine uygun olarak, Azerbaycan Cumhuriyeti askerlik hizmeti hakkındaki 3 Kasım 1992 tarihli Azerbaycan Cumhuriyeti kanununa göre Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ve askerlik hizmetiyle ilgili tanımlanan şartlara uyan diğer kişiler

askerî öğrenci okullarının faal askerlik hizmetlerine 17 yaşında gönüllü olarak katılıp kabul edilebilirler. Azerbaycan hukuk mevzuatı bu hizmetin zorla ya da mecburî olmamasını, ebeveynlerin ya da katılacak bireylerin yasal temsilcilerinin istişarî onayı ile gerçekleşmesini ve bu hizmetlerle ilgili görevler hakkında bu kişilerin tam olarak bilgilendirilmesini ve millî silâhlı kuvvetlere kabul edilmeden önce bu kişilerin yaşlarını kanıtlayan belgeler istenmesini garanti eder.”

Suriye Arap Cumhuriyeti

Bildirim

“Suriye Arap Cumhuriyeti’nin iki ek protokolü kabul etmesi hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da sözü geçen Sözleşmede düzenlenen herhangi bir konuda bu ülke ile ilişki kurması anlamına gelmez.

‘Suriye Arap Cumhuriyetinde yürürlükte olan prosedür ve Suriye Arap Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı ile ilgili yasal düzenlemeler 18 yaşın altındaki hiç bir kişinin silahlı faaliyetlere katılmasına, tertip ve teskere altına alınmasına veya gönüllü askerlik hizmetine alınmasına izin vermemektedir.’

Türkiye

Bildirimler

1. ‘Türkiye Cumhuriyeti İhtiyari protokolün 3 üncü maddesinin 2inci fıkrası uyarınca, Türk mevzuatına göre askerliğin zorunlu olduğunu, ancak Türk vatandaşlarının kanuni rüşt yaşını tamamlamadan zorunlu askerlik hizmetine tabi tutulmadığını, Türk Askerlik Kanununa göre, askerlik hizmetinin 20 yaşına girilen yılın 01 Ocak tarihinde başladığını, seferberlik ve olağanüstü hallerde ise yükümlülerin 19 yaşında askere alınabildiğini beyan eder.

Türkiye’de gönüllü askerlik uygulaması yoktur.

Bununla beraber, Askerlik Kanunu’nun 11 inci maddesi, sadece deniz ve jandarma sınıfları ile “gedikli küçük zabıtlık” için asgari 18 yaştan itibaren gönüllü askere almayı öngörmektedir. Ancak, ihtiyari

protokolün getirdiği yaş düzenlemesine uygun olan bu madde uygulanmamaktadır.

2. ‘İhtiyari protokolün 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası ile Protokol kapsamı dışında tutulan askeri okul öğrencileri de zorunlu askerlik uygulaması çerçevesinde yer almamaktadır. Bu öğrenciler, Türk mevzuatı uyarınca “asker” tanımı ve “askeri hizmeti yükümlülüğü dışında tutulmuştur. Askeri liselere ve astsubay hazırlama okullarına kabul ise gönüllülük esasına, giriş sınavında başarıya ve veli ve yasal vasilerin muvafakatine bağlıdır. İlköğretimini tamamlamış, asgari 15 yaşında bu okullara gönüllü olarak kabul edilen öğrenciler, okul ile ilişkilerini istedikleri zaman kesebilirler.”

Cekinceler

“Türkiye Cumhuriyeti işbu İhtiyari Protokol’ün hükümlerini yalnızca tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu taraf devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.”

Türkiye Cumhuriyeti, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokol’ün 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası ile ilgili olarak, bu fıkra da zikredilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 29 uncu maddesine yönelik çekincesinin tüm geçerliliğini koruduğunu beyan eder.

Cocuk Haklarına İlişkin Sözleşmeye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili Seçmeli Protokol

Suriye Arap Cumhuriyeti

Cekince

“Suriye Arap Cumhuriyet, sözleşmenin 3. madde 5. paragrafı ve ek ihtiyari protokolün 3. madde 1 (a) (ii) paragraflarına çekince koyduğunu beyan eder.”

“Suriye Arap Cumhuriyeti’nin iki ek protokolü kabul etmesi hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da sözü geçen Sözleşmede düzenlenen herhangi bir konuda bu ülke ile ilişki kurması anlamına gelmez.”

Türkiye

Bildirim

“Türkiye Cumhuriyeti işbu Seçmeli Protokol’ün hükümlerini yalnızca tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu taraf Devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.”

Bütün Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Sözleşme

Suriye Arap Cumhuriyeti

Bildirim

“Suriye Arap Cumhuriyeti’nin sözleşmeyi kabul etmesi hiçbir şekilde İsrail’in tanınması ya da sözü geçen Sözleşmede düzenlenen herhangi bir konuda bu ülke ile ilişki kurması anlamına gelmez.”

Türkiye

Bildirim

A) 15 inci Maddeye ilişkin bildirim:

Yabancıların ülkemizde gayrimenkul edinmeleri hakkında yasalarda öngörülen kısıtlamalar geçerliliğini koruyacaktır.

B) 40ıncı Maddeye ilişkin çekince:

Ülkemizde 2821 sayılı sendikalar yasasının 5 inci maddesi sendika kurucusu olma şartları arasında Türk vatandaşlığına sahip olma koşulunu öngörmektedir. Göçmen işçilerin ve aile fertlerinin istihdam edildikleri devlette sendika kurma hakları Türkiye yasaları açısından geçerli olamayacağından bu maddeye çekince konulacaktır.

C) 45 inci Maddeye ilişkin bildirim:

45 inci Maddenin 2, 3 ve 4 üncü fıkraları Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve ilgili yasalara göre uygulanacaktır.

D) 46ıncı Maddeye ilişkin bildirim:

46ıncı Madde ülkemizde halen yürürlükte bulunan ulusal gümrük mevzuatımızın hükümlerine göre uygulanacaktır.

E) 76ıncı ve 77nci Maddelere ilişkin bildirim:

Türkiye Sözleşmenin uygulanmasının denetlenmesi amacıyla oluşturulacak olan “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi”nin yetkisini ileri bir zamanda tanıyacaktır.

**YARGISIZ ve KEYFİ İNFAZLAR İLE İLGİLİ
ÖZEL RAPORTÖR'ÜN SORU FORMU**

Not: Eğer bu soru formundaki herhangi bir bilginin gizli tutulması gerekiyorsa, lütfen ilgili kısma “GİZLİ” ibaresini koyunuz. Eğer sunulan boşluklar yetersiz kalırsa ek sayfa koymakta tereddüt etmeyiniz.

I. İlgili kişinin kimlik bilgileri:

Not: Eğer birden fazla kişi ile ilgili ise, lütfen her bir kişi için ayrı soru formu doldurunuz.

1. Soyadı:.....
2. Adı:.....
3. Cinsiyeti: Erkek.....Kadın.....
4. Doğum tarihi ya da yaşı:.....
5. Milliyeti (leri):.....
6. Medenî hâli (bekâr, evli vb.):.....
7. Kimlik belgesi:.....
No.:.....
Veren kurum:.....
Verildiği tarih:.....
8. Meslek ve/veya çalışma alanı (meselâ, sendikacı, politikacı, din adamı, insanî kurum/dayanışma kurumu/insan hakları kurumu, vb.)...
.....
9. Devamlı ikâmet adresi:.....
.....
10. Diğer davalar/kişiler ile herhangi bir bağlantı var mı? Lütfen açıklayınız:.....

.....
.....

II. Olayla ilgili bilgiler:

1. Tarih:.....
2. Yer:.....
3. Zaman:.....

4. Olayın niteliği: Aşağıdaki kategoriler de dahil, lütfen olayla ilgili ayrıntıları tanımlayınız:

(a) ölüm cezası, ya da adil yargılama garantisi, lütfen detaylandırınız (gayr-ı âdil kanunlar ya da usuller, suçlamalar, son temyiz, kısa bir süre içinde infaz, vb.)

(b) hayat hakkının kısa bir süre içinde ihlâl edilmesinden korkulması (ölüm tehdidi, kısa bir süre içinde sınır dışı edilme ya da hayatı tehlike durumunu ortaya çıkaracak iade vb.), lütfen ayrıntılandırınız.

(c) diğer (gözetiminde ölüm, silâhlı çatışmada ölüm, kolluk kuvvetleri tarafından aşırı zora başvurma sonucu ölüm, Devletin güvenlik güçlerinin, sivil milis güçlerinin ya da özel kuvvetlerin saldırıları sonucu ölüm, soruşturma yükümlülüğünün ihlâli, vb.):.....

.....
.....
.....
.....

III. Olaydan sorumlu olduğu düşünülen güçler:

(a) eğer olayın faillerinin Devlet unsurları olduğu düşünülüyorsa, lütfen açıklayınız (asker, polis, üniformalı ya da sivil giysili kişiler, güvenlik güçlerinin unsurları, hangi birime bağlı oldukları, rütbeleri ve fonksiyonları, vb.) ve neden onların sorumlu olduğu düşünülmektedir; mümkün merteye sahih olunuz:

.....
.....

.....
.....

(b) eğer Devlet unsurları olarak kimliğini belirtmek mümkün değilse, neden hükümet yetkililerinin ya da onlara bağlı kişilerin olaydan sorumlu olduğunu düşünüyorsunuz?

.....
.....
.....

(c) Eğer olayın tanıkları varsa, onların isimlerini belirtiniz. Eğer onlar isimlerinin belirtilmesini istemiyorsa, onların yakınlarınız, olay mahallinden geçen kişiler vb.. olup olmadığını belirtiniz; eğer delil varsa bunları açıklayınız:

.....
.....
.....
.....

IV. mağdur ya da mağdurun ailesi tarafından atılan adımlar:

(a) Şikayetin yapılıp yapılmadığı, ne zaman, kim tarafından ve hangi organa yapıldığı:

.....
.....
.....
.....

(b) Diğer atılan adımlar:

.....
.....
.....
.....

V. Yetkililer tarafından atılan adımlar:

(a) Devlet yetkilileri tarafından soruşturma yapılıp yapılmadığını belirtiniz; eğer yapılmışsa, ne tür bir soruşturma yapıldığı? Bu soruşturmanın gelişimi ve durumu; başka hangi işlemlerin yapıldığı (meselâ otopsi)?

.....
.....
.....

(b) mağdur ya da mağdurun ailesi tarafından yapılan şikâyetlerde şikâyetin götürüldüğü kurumların şikâyeti nasıl ele aldıkları? Bu işlemlerden elde edilen sonuç nedir?

.....
.....
.....

VI. Davayı sunan kişinin kimliği

1. Soyadı:.....
2. Adı(ları):.....
3. Konumu: birey, grup, sivil toplum örgütü, hükümetler arası teşekkül, hükümet. Lütfen açıklayınız:

.....
.....

4. Adres (telefon, faks, e-posta):

.....
.....

5. Lütfen, kimliğinizin gizli kalmasını isteyip istemediğinizi belirtiniz:.....

Tarih

.....

Başvuruyu yapanın imzası

.....

DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ HAKKININ KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÖZEL RAPORTÖR'E BİLGİ SUNUŞ KILAVUZU

Bir dava ya da olayla ilgili yazı hakkında özel raportörün harekete geçmesine olanak sağlayabilmek için, en azından aşağıdaki bilgilerin elde edilmiş olması gerekir:

1. Kişi ya da kişiler hakkındaki iddialar:

Olaya ilişkin tarih, yer ve olgular dahil iddia konusu ihlâlin mümkün olduğunca ayrıntılı anlatımı;

İsim, yaş, cinsiyet, (eğer uygunsa)etnik köken, meslek;

Görüşleri, bağlantıları, geçmişteki ya da günümüzdeki siyasî, sosyal, etnik ya da işçi grup/faaliyetlere katılım;

İddia konusu ihlâlle bağlantılı diğer özgül faaliyetler hakkında bilgiler.

2. Bir yayın organı ile ilgili iddia ile ilgili yazışma:

Olaya ilişkin tarih, yer ve olgular dahil iddia konusu ihlâlin mümkün olduğunca ayrıntılı anlatımı;

Etkilenen yayın aracının niteliği (gazete, bağımsız radyo gibi); tiraj, sözlü/yazılı yayının yayın dönemleri, kamuoyundaki etkinliği vb. özellikler dahil edilmelidir;

Yayın organının siyasî tavrı (eğer konuyla bağlantılıysa).

3. İddiaya muhatap faillerle ilgili bilgiler:

İsim, Devletle bağlantısı (ordu, polis gibi) ve bunların sorumlu olduğunun düşünülmesinin nedenleri;

Devlet dışı unsurlarla ilgili olarak, bunların devletle nasıl bağlantısı olduğuna ilişkin açıklamalar (devlet güvenlik güçleri ile ilişkili olmak ya da devlet güvenlik güçleri tarafından desteklenmek gibi);

Eğer geçerli ise, bilgi araştırmak, almak ya da vermek de dahil düşünce ve ifade özgürlüğü haklarını kullanan bireylere yönelik şiddet ve tacizi de kapsayan ve grup ya da bireylerden oluşan devlet dışı unsurları tarafından yürütülen faaliyetlerde devletin teşvik ya da hoşgörüsü.

4. Devletin eylemleri ile ilgili bilgiler:

Eğer olayda bir yayın aracı üzerinde kısıtlama varsa (sansür, bir yayın organının kapatılması, bir kitabın yasaklanması vb. gibi), olaya karışan makamın kimliği (birey ve/veya bakanlık ve/veya birim), başvuru yasal dayanaklar, ve iç hukuk özüm yollarına kullanmak için atılan adımlar;

Eğer olay kişi ya da kişilerin gözaltına alınmasını/tutuklanmasını kapsıyorsa, olaya karışan makamın kimliği (birey ve/veya bakanlık ve/veya birim), başvuru yasal dayanaklar, biliniyorsa gözaltı/tutukluluk mahalli, [gözaltındaki/tutuklu kişinin]yasal temsilci ve aile fertleri ile iletişim kurma imkânı ile ilgili bilgiler, iç hukuk çözüm yollarına başvurmak ya da kişinin konum ve durumu ile ilgili açıklama almak için atılan adımlar;

Eğer duruma uygunsa, bir soruşturmanın yapılıp yapılmadığı; yapılmış ise hükümetin hangi bakanlığı ya da birimi tarafından yapıldığı; soruşturmanın adli kovuşturma açılması sonucunu doğurup doğurmadığı da dahil soruşturmanın iddia ile ilgili şikâyetin sunulduğu sıradaki durumu.

5. Bildirimi yapan kaynak hakkındaki bilgiler:

Adı ve tam adresi;

Telefon ve faks numaraları ve e-posta adresi (eğer mümkünse);

İddiayı sunan kişi ya da kurumun adı, adresi, telefon/faks numaraları ve e-posta adresi (eğer kullanılabilirse).

Not: Yukarda istenen bilgilere ilaveten, Özel Raportör dava ya da olayla ilgili olduğu düşünülen ek yorum ya da arka plan bilgisinin almaktan memnurluk duyacaktır.

İzleme

Özel raportör, davanın güncel durumu ile ilgili bilgilerden haberdar edilmeye büyük önem vermektedir. Dolayısıyla daha önceden verilmiş rapor ve bilgilerin güncelleştirilmesinden çok memnun olacaktır. Bunlar, bilgi araştırmak, almak ya da vermek de dahil düşünce ve ifade özgürlüğü haklarını kullandığı için tutuklanan/gözaltına alınan bireylerin serbest bırakılması, veya düşünce ve ifade özgürlüğü ve bilgiye ulaşma özgürlüğü hakkının gerçekleştirilmesinin üzerinde olumlu etki yapacak yeni yasaların ya da politikaların benimsenmesi veya varolanların değiştirilmesi de dahil olumlu ya da olumsuz gelişmeleri de kapsamaktadır.

Kökte yatan nedenler

Özel raportörün bilhassa önem verdiği ihlallerin kökünde yatan nedenlerle ilgili olarak, çalışma yürütebilmesi için, kendisi düşünce ve ifade özgürlüğü ve bilgi araştırmak, almak ya da vermek hakkı ile ilgili ya da bunu etkileyen konularda bilgileri ve/veya taslak ya da metinlere ulaşmaya özel ilgi göstermektedir. Özel raportör ayrıca, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı ile bağlantılı yeni bilgi teknolojilerinin varlığından kaynaklanan etkiler ve bunun yanı sıra internet de dahil, elektronik medya ile ilgili yasalar ve hükümet politikaları ile de ilgilenmektedir.

Yazışmalar

Talep edildiğinde ya da özel raportör tarafından gerekli olduğu düşünüldüğünde, iddialarla ilgili bilgi kaynakları gizli tutulacaktır.

Özel raportörün buradaki tanımlama çerçevesinde yetki alanına giren bilgiler aşağıdaki adrese gönderilmelidir:

Special Rapporteur on the promotion and protection
of the right to freedom of opinion and expression
c/o Office of the High Commissioner for
Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10
Switzerland
Faks: +41 22 917 9003
e-posta: urgent-action@ohchr.org

Ek 4

İŞKENCE İDDİASINDA BULUNAN KİŞİLERİN YA DA TEMSİLCİLERİNİN DOLDURACAĞI SORU FORMU

Bir kişiye yapılan işkence ile ilgili bilgi yazılı biçimde özel raportöre iletilmeli ve c/o Office of the High Commissioner for Human Rights, United Nations Office at Geneva, CH-1211 Geneva 10, Switzerland adresine ya da E-posta ile: urgent-action@ohchr.org adresine gönderilmelidir. Her ne kadar mümkün olduğunca ayrıntı verilmesi önemli ise de, net anlatım eksikliği raporların sunulmasına engel değildir. Mamafih, Özel Raportör, ancak aşağıda belirtilen asgari unsurlardan oluşan bilgileri içeren netçe tanımlanmış bireysel davaları ele alabilir:

- a. Mağdurun ad ve soyadı;
- b. İşkence olay(lar)ının tarihi (en azından ay ve yıl olarak);
- c. Kişinin yakalandığı yer (kent, vilâyet vb.) ve işkencenin yapıldığı yer (eğer biliniyorsa);
- d. İşkenceyi yapan güçlerin belirtilmesi;
- e. Yapılan işkence türünün tanımı ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan yaralanma/sakatlanma;
- f. Raporu sunan kişi ya da kurumun kimliği (ad ve adres, ki, bunlar gizli tutulacaktır).

Boşlukların istenen bilgileri bütünüyle vermeye imkân bırakmadığı yerlerde sayfa ekleyiniz. Ayrıca, tıbbî rapor ya da polis kayıtları gibi böylesi bilgilerin olayın bütün öyküsünü vermeye katkı yapabileceği düşünüldüğünde uygun destekleyici belgelerin kopyaları sunulmalıdır. Böylesi belgelerin asılları değil sadece kopyaları gönderilmelidir.

I. İşkenceye uğrayan kişi(ler)in kimliği

- A. Soyadı:.....
B. İlk ve diğer isimleri:.....
C. Cinsiyeti: Erkek:.....Kadın:.....
D. Doğum tarihi ya da yaşı:.....
E. Uyruğu (Milliyeti):.....
F. Mesleği:.....
G. Kimlik kartı numarası (eğer söz konusu ise):.....
H. Faaliyetler (Sendika, siyasî, dinî, insancıl/dayanışma, basın, vb.):.....
I. İkametgah ve/veya iş adresi:.....
.....

II. İşkence olayı ile bağlantılı ayrıntılar

- A. Tutuklanma tarihi ve yeri ve sonrasındaki işkence
.....
.....
B. İlk gözaltını gerçekleştiren güçlerin ve/veya işkenceyi yapan güçlerin kimliği (polis, haber alma servisi, askerî güçler, sivil milisler, hapisane görevlileri ve diğer)
.....
.....
C. Gözaltı süresince avukatı, akrabası ya da arkadaşı olarak mağduru görmesine izin verilen herhangi bir kişi var mı? Varsa, gözaltına alındıktan ne kadar süre sonra?
.....
D. Kullanılan işkence metodunu tarif ediniz
.....
E. İşkence sonucu ortaya çıkan fizikî hasar nedir?
.....
F. İşkence yapılmasındaki amacın ne olduğu düşünülmektedir?
.....

G. Yaşadığı eziyet sırasında ya da sonrasında mağdur bir doktor tarafından muayene edilmiş midir? Edildiyse, ne zaman? Muayene hapisane ya da hükümet doktoru tarafından mı yapılmıştır?
.....
.....

H. İşkence sonucu ortaya çıkan fizikî hasar için uygun bir tedavi yapılmış mıdır?
.....
.....

I. Tıbbî muayene, doktorun işkence sonucu ortaya çıkan fizikî hasarla ilgili delilleri incelemesine imkân veren şartlarda mı yapılmıştır? Herhangi bir tıbbî rapor ya da belge hazırlanmış mıdır? Hazırlanmışsa, bu rapor neleri ortaya koymaktadır?
.....
.....

J. Eğer mağdur gözaltında ölmüşse, adli tıp incelemesi yapılmış mıdır ve sonucu nedir?
.....
.....

III. Çözüm için yapılanlar

Mağdur ya da ailesi veya temsilcileri tarafından iç hukuk çözüm yolları aranmış mıdır (sorumlu olan güçler hakkında şikâyet, adli, siyasî organlara başvuru vb.)

IV. Bu raporu sunanlarla ilgili bilgiler:

- A. Soyadı:.....
B. Adı:.....
C. Mağdurla ilişkisi:.....
D. Varsa, temsil ettiği kurum:.....
E. Tam adres:.....
.....

GİZLİ
KADINLARA KARŞI ŞİDDET BİLGİ FORMU

BİLDİRİMİ YAPAN: Bilgiyi sunan kişi ya da kurumun ad ve adresi gizli kalacaktır. Lütfen ayrıca, ek bilgi için sizinle ilişki kurup kuramayacağımızı belirtin, kurulabilecekse hangi yolla kurulmalı.

Kişi/kurum adı:.....

.....

.....

Adres:.....

.....

.....

Faks/tel/e-posta:.....

.....

MAĞDUR(LAR): Tam adı, yaşı, cinsiyeti, ikametgâhı, mesleği ve/veya iddia konusu ihlalle bağlantılı diğer faaliyetleri de dahil mağdur(lar) ile ilgili bilgiler ve kişinin kimliğini ortaya koymaya yarayacak diğer bilgiler (pasaport ya kimlik kartı numarası gibi). Lütfen mağdurun davanın ilgili hükümete iletilmesini isteyip istemediğini belirtiniz.

Adı:.....

Adresi:.....

.....

.....

Doğum tarihi:.....

Uyruğu (milliyeti):.....

Cinsiyeti:.....
Mesleği:.....
Etnik kökeni, dini sosyal grup (eğer ilgiliyse):.....
.....

OLAY: Tarih, yer, ve uğranılan ya da önlenilen zarar dahil, olaya ilişkin bilgiler. Eğer sunuş özgül bir olaydan çok, bir yasa veya politikayla ilgili ise, yasayı ya da politikayı ve bunların uygulanmasının kadınların hakları üzerindeki etkilerini özetleyiniz. İddiaya muhatap failer hakkındaki bilgileri dahil ediniz: adları (eğer biliniyorsa), mağdur ve/veya hükümetle olması muhtemel ilişkileri ve neden onların olayın faileri oluşunu düşündüğünüze dair açıklamalar. (Resmi görevlilerden ziyade) özel kişi ya da gruplarca yapılan ihlallere ilişkin bilgiler sunuyorsanız, hükümetin olayı önlemek, incelemek, cezalandırmak, ihlalle ilgili tazminatı sağlamak için gerekli itinayı göstermekte başarısız kaldığını gösterebilecek herhangi bir bilgiyi dahil ediniz. Polise, diğer yetkililere ya da bağımsız ulusal insan hakları kurumlarına yapılan şikayetler de dahil mağdurlar ya da aileleri tarafından çözümler bulunması için atılan adımlarla ilgili bilgileri dahil ediniz. Eğer hiçbir şikayet başvurusu yapılmamışsa, bunun nedenlerini açıklayınız. İddia konusu ihlalin (ihlal konusu bir tehdidin) soruşturulması ve gelecekte benzer bir davranışın önlenmesi için yetkililer tarafından atılan adımlarla ilgili bilgileri dahil ediniz. Eğer şikayet yapılmışsa, yetkililer tarafından yapılan işlemler, soruşturmanın bu sunuşun yapıldığı sıradaki durumu ve/veya soruşturma sonucunun nasıl yetersiz olduğu ile ilgili bilgileri dahil ediniz.

Tarih:..... Saat:..... Yer/ülke:.....
Saldırganların sayısı:.....Saldırgan(lar) mağdur tarafından tanınıyor mu?.....
Saldırgan(lar)ın ad(lar)ı:.....
.....

Mağdurun saldırgan(lar)la ilişkisi var mı? Varsa, ilişkinin niteliği nedir?.....

Saldırgan(lar)ın tanımı (tanınabilir[belirleyici] bir özellikleri):
.....
.....
.....

OLAYIN ANLATIMI:

Mağdur özellikle cinsiyeti nedeniyle hedef alındığını düşünmekte midir?.....

Böyle düşünüyorsa, bunun nedeni?.....
.....
.....

Olay ilgili devlet yetkililerine bildirilmiş midir?.....

Bildirildiyse,, hangi yetkililere ve ne zaman?.....
.....
.....

Olay sonrasında yetkililer herhangi bir işlem yaptılar mı?.....

Yapıldı ise, hangi yetkililer tarafından?.....

Ne işlem yapılmıştır?.....

Ne zaman?.....

TANIKLAR: Olayın tanıkları var mı?.....

Adı/yaşı/mağdurla ilişkisi/haberleşme adresi:.....

Lûtfen bu formun sunulmasından sonra elde edilebilecek herhangi bir bilgiyi Özel Raportör'ün dikkatine sununuz. Mesela, sizin insan haklarınızla ilgili endişeleriniz uygunca ele alınmışsa veya bir soruşturmada ya da yargılamada nihâî karar verilmişse ya da planlanan ya da yapılacağı tehdidinde bulunulan bir eylem yapılmışsa, lûtfen Özel Raportör'ü bunlardan haberdar ediniz.

LÛTFEN BU FORMU AŞAĞIDAKİ ADRESE GÖNDERİNİZ

THE SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN

OHCHR-UNOG, 1211 GENEVA 10, S WITZERLAND

Faks: 00 41 22 917 9006

E-posta: urgent-action@ohchr.org.

Ek 6

**KEYFİ TUTUKLAMA YA DA GÖZALTI İDDİASINDA
BULUNAN KİŞİLERİN DOLDURACAĞI
MODEL SORU FORMU**

I. Kimlik

1. Soyadı:.....

2. Adı:.....

3. Cinsiyeti:.....(Erkek).....(Kadın).....

4. Doğum tarihi veya (tutuklama/gözaltı tarihindeki) yaşı:.....

5. Uyruk/uyrukları (Milliyeti):.....

6. (a) Kimlik belgesi (varsa):.....

(b) Veren kurum:.....

(c) Verildiği tarih:.....

(d) No.:.....

7. Meslek ve/veya faaliyeti (eğer tutuklama/gözaltı ile ilgisi olduğu düşünülüyorsa):.....

8. Devamlı ikâmetgah adresi:.....

II. Tutuklama

1. Tutuklama tarihi:.....

2. Tutuklama mahalli (mümkün olduğu kadar ayrıntılı olarak):

3. Tutuklamayı yapan güçler ya da tutuklamayı yaptığı düşünülen güçler:.....
.....
.....

4. Tutuklayanlar kamu yetkilileri tarafından çıkarılmış bir tutuklama belgesi ya da kararı gösterdiler mi?

(Evet)..... (Hayır).....

5. Tutuklama belgesini ya da kararını çıkaran yetkili makam:
.....
.....
.....

6. Tutuklamanın dayandığı ilgili mevzuat (eğer biliniyorsa):
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

III. Gözaltı

1. Gözaltı tarihi:.....

2. Gözaltı süresi (eğer bilinmiyorsa muhtemel süre):.....

3. Kişiyi gözaltında tutan güçler:.....
.....
.....

4. Gözaltı mahalli (herhangi bir yer değişimini ve halihazırdaki gözaltı yerini belirtiniz):.....
.....
.....

5. Gözaltı emrini veren yetkililer:
.....
.....

6. Yetkililer tarafından gözaltı için gösterilen gerekçe:
.....
.....
.....

7. Gözaltının dayandığı ilgili mevzuat (eğer biliniyorsa):
.....
.....
.....

IV. Tutuklama ve/veya gözaltı ile ilgili ayrıntıları anlatınız ve tutuklama ya da gözaltının niçin keyfi olduğunu düşündüğünüzün gerekçelerini sahil bir şekilde anlatınız.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

V. İç hukuk çözüm yollarına başvurmak da dahil bilhassa yasal ve idarî yetkililer nezdinde özellikle de gözaltı olayını saptamak amacıyla ülke içinde atılan adımları ve bunların sonuçları ya da bu atılan adımların ya da çözümlerin etkisiz olmasının nedenleri ya da bu adımların niçin atılmadığı konularından uygun olanını belirtiniz.
.....
.....
.....
.....

VI. Bu bilgileri sunan kişi(ler)in tam adı ve adresi (mümkünse, telefon ve faks numaraları)

**BİR KİŞİNİN ZORA DAYALI YA DA İSTEMDIŞI
KAYBOLMASI HAKKINDA RAPOR**

I. Zora dayalı ya da istem dışı kayıp olayına konu olan kişinin kimliği

1. Soyadı:.....
2. Adı:.....
3. Cinsiyeti: Erkek.....Kadın.....
4. Doğum tarihi veya (kayıp olduğu sıradaki) yaşı:.....
5. Uyuşu/Milliyeti:.....
6. Medenî hâli (bekâr, evli, vb.):.....
7. Kimlik belgesi: No.....
8. Mesleği:.....
9. Devamlı ikâmetgah adresi:.....
10. Faaliyetleri (Sendika, siyasî, dinî, insancıl/dayanışma, basın, vb.):.....

II. Kaybolma tarihi

11. Kaybolan kişinin tutuklandığı ya da kaçırıldığı yıl, ay, gün ve saat:.....
12. Kaybolan kişinin en son görüldüğü yıl, ay, gün ve saat:.....
13. Kaybolma tarihi ile ilgili diğer belirtiler:.....

III. Kaybolma mahalli

(Lûtfen mümkün olduğunca net bir şekilde ülke, vilâyet, kent, yer vb. ve eğer aynı ise ev adresini belirtiniz.)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tarih *Başvuruyu yapanın imzası*

.....

Bu soru formu Keyfî Gözaltı ile İlgili Çalışma Grubu'na hitaben yazılıp aşağıdaki adrese gönderilmelidir:

Office of the High Commissioner for Human Rights,
United Nations Office at Geneva,
8-14 avenue de la Paix,
1211 Geneva 10, Switzerland,
Faks No. (022) 917.90.06,
E-posta: urgent-action@ohchr.org.

.....
.....
14. Kaybolan kişinin tutuklandığı ya da kaçırıldığı yer:.....
.....

15. Kaybolan kişinin en son görüldüğü yer:.....
.....

16. Eğer kişinin kaybolmasını müteakip kişinin gözaltına alındığına dair haber alınmışsa, mümkünse lütfen bu bilgi kaynağını özellikle de tutulduğu yerde kaybolan kişiyi gören tanığı ve bunun yanı sıra gözaltı yerini (resmî ya da diğer) ve süresini belirtiniz. (Tanığın ya da bilgi kaynağının kimliğinin gizli tutulmasını ister misiniz?)
.....
.....

17. Kaybolma yeri ile ilgili diğer belirtiler:.....
.....
.....

IV. Kaybolma olayından sorumlu olduğu düşünülen güçler

18. Eğer kişi tutuklanmış ya da kaçırılmışsa, lütfen bunu yapanların kim olduğunu belirtiniz (asker, polis, üniformalı ya da sivil giysili kişiler, güvenlik güçlerinin unsurları, kimliği belirlemeyen kişiler; bu unsurların kendilerini tanıtıp tanıtmadığı (belge ile, sözlü olarak, vb.) silâhlı olup olmadıkları, dokunulmazlıkları olan kişiler gibi davranıp davranmadıkları; (resmî, plâkalı ya da plâkasız, vb.) bir aracın kullanılıp kullanılmadığı.
.....
.....
.....

19. Eğer tutuklama ya da kaçırmaı gerçekleştiren güçlerin ya da unsurların kimlikleri belirlenememişse, resmî yetkililerin ya da yetkililerle bağlantılı kişilerin kaybolma olayından sorumlu olduğunu düşünmenizden nedenlerini belirtiniz:
.....
.....

20. Eğer tutuklama ya da kaçırma tanıkların gözü önünde olmuşsa, tanıkların isimlerini belirtiniz. Eğer tanıkların kimliklerini bildirmiyorlarsa ya da isimlerini saklamak istiyorlarsa, onların akraba, komşu, yoldan geçen vb. olup olmadığını belirtiniz:
.....
.....

21. Eğer herhangi bir yazılı tutuklama belgesi varsa, ne olduğunu tanımlayınız (tutuklama emri, resmî yazı, resmî not, mektup vb.);
.....
.....

22. Eğer kaybolma öncesinde, sırasında ya da sonrasında kaybolan kişinin (ya da kaybolan kişi ile bağlantılı bir başka kişinin) ikâmetgahında, işyerinde arama yapılmışsa, lütfen bu aramayı belirtip, ayrıntılarını açıklayınız:
.....
.....

23. Eğer kaybolma öncesinde, sırasında ya da sonrasında bir başka kişi kaybolan kişi ile ilgili olarak güvenlik güçleri unsurları, resmî yetkililer veya onlarla bağlantılı kişiler tarafından sorgulanmışsa, lütfen bunu belirtiniz ve bu sorgulama ile ilgili varolan bilgileri sununuz:
.....
.....

.....
.....

*V. Kaybolan kişi adına ulusal düzeyde yapılan (yasal ya da di-
ğer) işlem*

A. Habeas corpus (Kişinin en kısa sürede hakim önüne çıkma
hakkı), amparo (istisnâî acil yasal prosedür) ya da benzeri işlem

24. İşlemin niteliği:.....
.....

25. Tarihi:.....

26. Mahkeme:.....
.....

27. Sonuç (tarihi ve niteliği):.....
.....

28. Eğer bir yargı kararı varsa, mümkünse bu kararın içerdiği hu-
susları belirtiniz:.....
.....

B. Suç duyurusu

29. İşlemin niteliği:.....
.....

30. Tarihi:

31. Mahkeme:

32. Sonuç (tarihi ve niteliği):.....
.....

33. Eğer bir yargı kararı varsa, mümkünse bu kararın içerdiği hu-
susları belirtiniz:

.....
.....
.....

C. Ulusal düzeyde alınan diğer önlemler

(Sivil ya da askerî yetkililer nezdinde mektuplar, dilekçeler vb.
sunmak ya da başka adımlar atmak):

VI. Kayıp kişi adına uluslararası düzeyde atılan adımlar

34. Başvurulan kurumlar.....
.....

35. Tarihi:.....

36. Sonuç (tarihi ve niteliği):.....
.....

*VII. Tutuklama ya da kaybolma ile bağlantılı davalar, özellikle
çocukların kaybolan akrabaları ile ilgili davalar*

37. İlgili isimleri, tarihleri ve yerleri belirterek lütfen olayın öy-
küsünü anlatınız:.....
.....

38. Eğer kaybolan kişi kaybolma tarihinde hamile ise, Lütfen ço-
cuğun doğma ihtimali olan tarihi belirtiniz:.....
.....

VIII. Bu raporu yazan kişi ile ilgili bilgiler

39. Soyadı:.....

40. Adı:.....

41. Uyruk/uyrukları (Milliyeti):.....

42. Kaybolan kişi ile ilişkisi:.....

.....

43. Şimdiki adresi:.....

.....

.....

Telefon:.....

IX. Gizlilik

44. Lütfen bu raporu sunan kişinin kendi kimliğinin gizli tutulmasını isteyip istemediğinizi belirtiniz:.....

Not: Eğer bu raporda yer alan herhangi bir bilginin gizli tutulması gerekiyorsa, lütfen ilgili kısma “GİZLİ” ibaresini koyunuz.

X. Tarih

.....

Başvuruyu yapanın imzası

.....

Ek 8

**İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI İLE İLGİLİ
GENEL SEKRETER TEMSİLCİSİ'NE
İDDİALARIN SUNUMU**

Sunumlar için kılavuz

İnsan hakları savunucularına karşı yapılan hak ihlalleri iddialarını sunmak isteyenler tarafından, mümkün mertebe aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmelidir.

1. İddia konusu mağdurla ilgili bilgiler

* Tam adı:.....

* Yaşı:.....

* Cinsiyeti:.....

* Mesleği ya da işi:.....

* İkâmetgahı (ya da, eğer mağdur olunan ihlalle bağlantılı ise, nüfusa kayıtlı olduğu ilk yer):.....

.....

.....

* Eğer varsa, mağdurun insan hakları ile ilgili çalışmalar yapan herhangi bir örgüt, dernek ya da grupla bağlantıları:.....

.....

* Örgüt, dernek ya da grubun adı:.....

.....

* Örgüt, dernek ya da grubu yöneten kişinin adı:.....

.....

* Kişinin yürüttüğü insan hakları çalışmalarının niteliği:.....

.....

.....

Eğer iddia konusu ihlâl bir kuruluşa karşı yapılmış ise

* Kuruluşun adı:.....

* Kuruluşun yürüttüğü insan hakları çalışmalarının/faaliyetlerin niteliği:.....

* Kuruluşun çalışmalarının yürütüldüğü bölge (ulusal, bölgesel, uluslararası):.....

* Eğer varsa diğer insan hakları kuruluşları ile bağlantıları:.....

* Kuruluşu yöneten kişi ya da kişilerin adı:.....

Bireyin ya da kuruluşun yürüttüğü çalışmaların tarihçesi hakkında ek bilgiler. Sunulması halinde bu bilgiler şikâyetin/iddiaların değerlendirilmesine yardımcı olabilir.

2. İddia konusu ihlâlin niteliği

İnsan hakları savunucu kişi, kuruluş, dernek ya da gruba karşı işlendiği iddia edilen ihlâl ile ilgili uygun bütün bilgiler, ki bunlar aşağıdaki hususları da içermelidir:

* Tarih:.....

* Yer:.....

* Olayların tasviri:.....

* Mağdur olunan ya da tehdit olarak ortaya çıkan ihlâlin niteliği:.....

Sunulan bilgilerin, iddia konusu ihlâllerin yürütülen insan hakları faaliyetleri ile bağlantılı olduğunu göstermesi gerekir.

Eğer ihlâl insan hakları savunucusu bireyin ya da bir grup insan hakları savunucusunun tutuklanması ve/veya hapsedilmesi ile ilgili ya da bir tutuklamayı ve/veya hapsedilmeyi de kapsıyorsa, konuya ilişkin istenen bilgiler:

* İlgili resmî makamların kimliği (birey ve/veya bakanlık ve/veya birim):.....

* Tutuklama tarihi ve yeri:.....

* Tutuklamanın yapılmasında ihlâl ile bağlantılı olaylar:.....

* Varsa, suçlamanın niteliği ve dayandırıldığı yasal hükümler:....

* Bireyin ya da grubun yüz yüze olduğu muhtemel ceza:.....

* Biliniyorsa, gözaltında tutulduğu yer:.....

* Gözaltı şartları:.....

* Yasal temsilci ya da aile fertleri ile iletişim kurmasına ilişkin koşullar:

* İdarî ya da yasal çözümler için atılan adımlar, başvuru adlı çözümlerin niteliği, bu işlemler için başvuru tüzel kişilik, ve bu işlemlerin vardığı aşama ve sonuçları:.....

.....

Eğer insan hakları savunucusu insan haklarını savunmak için yaptığı faaliyetlerden ya da insan hakları ile bağlantılı herhangi bir faaliyetten dolayı ya da böylesi faaliyetlerin bir sonucu olarak mahkemede yargılanıyorsa:

* Yargılamanın tarih ve yeri:.....

* Yargılamayı yapan mahkeme:.....

.....

* İlgili temyiz prosedürü:.....

.....

.....

* Birey ya da grubun yüz yüze bulunduğu ceza:.....

.....

.....

3. İddia konusu ihlallerin fail(ler)i

* Biliniyorsa, ad(lar)ı:.....

.....

.....

* Eğer bu kişiler güvenlik güçleri mensubu ise, onların rütbeleri, fonksiyonları, bağlı oldukları ünite ya da birim vb.:.....

.....

.....

* Eğer bu kişiler bir sivil savunma grubunun, milislerin ya da diğer güçlerin veya silâhlı bir grubun mensubu ise, bu grupların devletle bağlantılı olup olmadıklarına dair ayrıntılar (meselâ, komuta zinciri ile ilgili bilgiler de dahil devlet güvenlik güçleri ile işbirliği içinde

olmak, elde bulunuyorsa, devletin bu grupların eylemlerinin içinde yer alıyor ya da bu eylemlerden haberdar olmasına ilişkin bilgiler):

.....

.....

.....

4. Ulusal düzeyde çözüm aramak için mağdur ya da kuruluş tarafından ya da onlar adına atılan adımlar

Aşağıdaki hususlarla ilgili bütün bilgiler:

* Bir şikâyetin yapılıp yapılmadığı:.....

.....

* Yapıldıysa, ne zaman, nerede, kimin tarafından ve hangi resmî makama:.....

.....

.....

5. İlgili resmî makamlar tarafından atılan adımlar

* İddia konusu ihlalle ilgili bir inceleme ya da soruşturmanın başlatılıp başlatılmadığı ve/veya sonuçlandırılıp, sonuçlandırılmadığı:

.....

.....

* Eğer bunlar yapıldıysa, hangi resmî makam, bakanlık ya da hükümet birimi tarafından yapıldığı:.....

.....

* Bu sunuşun yapıldığı sırada inceleme ya da soruşturmada kaydedilen ilerlemeler ve son durum:.....

.....

.....

* İnceleme ya da soruşturmanın dava açılması ya da başka bir yasal işlem yapılması sonucuna varıp varmadığı:.....

.....

.....

MODEL ŞİKAYET FORMU

- Uluslararası Medenî ve Politik Haklara İlişkin Sözleşme'ye Ek Seçmeli Protokol,
- İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi ya da
- Her Türden Irk Ayırıcılığının Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme

çerçevesinde yapılacak şikâyetler

[Eğer verilen boşluklar yetersiz kalırsa, ek sayfa eklemekten çekinmeyiniz.]

Lûtfen yukarıdaki prosedürlerden hangisi çerçevesinde başvuru yaptığınızı belirtiniz:

.....
.....

Tarih:.....

I. Şikâyetçi hakkındaki bilgiler:

Soyadı:.....

Ad(lar):.....

Uyruğu:.....

Doğum tarihi ve yeri:.....

Bu şikâyetle ilgili haberleşme adresi:.....

.....
.....
.....
.....

Şikâyetin sunuluşu:

Yazanın adına:.....

Bir başka şahıs adına:.....

[Eğer şikâyet bir başka şahıs adına yapılıyorsa:]

Lütfen diğer kişi ile ilgili olarak aşağıdaki kişisel ayrıntıları veriniz:

Soyadı:.....

Ad(lar):.....

Uyruğu:.....

Doğum tarihi ve yeri:.....

Adres ya da şimdi bulunduğu yer:.....

.....

.....

.....

Eğer bu kişinin bilgi ve onayı ile hareket ediyorsanız, lütfen bu şikâyeti yapmanız için sizi yetkilendirdiğini gösteriniz:.....

.....

.....

.....

Veya

Eğer yetkilendirilmedi iseniz, lütfen bu kişi ile olan ilişkinizin niteliğini açıklayınız:.....

.....

.....

.....

Ve o kişi adına bu şikâyeti yapmanızın uygun olduğunu düşümenizin nedenini anlatınız:

.....

.....

.....

II. İlgili Devlet/İhlâl edilen madde

(İnsan Hakları Komitesi'ne şikâyet yapılması durumunda) Seçmeli Protokol'e taraf olan ya da (İşkenceyi Önleme Komitesi'ne ya da Irk Ayrımcılığını Tasfiye Komitesi'ne şikâyet yapılması durumunda) ilgili deklarasyonları yapmış olan Devlet'in adı:.....

.....

İhlâl edildiği iddia edilen Sözleşme maddesi:.....

.....

.....

III. İç hukuk çözüm yollarının tüketilmesi/Diğer uluslararası prosedürlere başvuru

İddia konusu ihlâl ile ilgili devlet içinde çözüm bulmak için mağdur olduğu iddia edilen kişi tarafından ya da onun adına atılan adımlar -mahkemeler ya da kamu yetkilileri nezdinde çözüm aramak da dahil başvuru yollar, ne iddialarda bulunduğunuz, ne zaman başvurduğunuz ve ne sonuç aldığınızı açıklayınız:.....

.....

.....

.....

Eğer çözüm için başvuru aşırı derecede uzun süre alacağı, çözümün etkisiz olacağı, sizin için bu çözümün var olmadığı gerekçesiyle ya da başka gerekçeyle bu çözüm yollarını tüketmedi iseniz, lütfen bunun nedenlerini ayrıntılı olarak açıklayınız:.....

.....

.....

Aynı sorunu bir başka uluslararası soruşturma ve çözüm prosedürleri çerçevesinde incelemeye sundunuz mu (Amerika Ülkeleri İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ya da Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu gibi)?.....

.....

.....

**İŞKENCE KARŞITI SÖZLEŞME
MODEL ŞİKAYET YAZISI**

Tarih:.....

İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi çerçevesinde değerlendirilmek üzere şikâyetlerin gönderileceği adres:

The Committee against Torture
c/o Centre for Human Rights
United Nations Office
8-14 avenue de la Paix
1211 Geneva 10
Switzerland

I. Şikâyeti yazanla ilgili bilgiler

Soyadı:.....Ad(lar)ı:.....

Uyruğu:.....Mesleği:.....

Doğum tarihi ve yeri:.....

Şu andaki adresi:.....

.....

.....

.....

(Eğer şu andaki adresinizden farklı ise) Gizli yazışmalar için ad-

resiniz:.....

.....

.....

.....

Şikâyeti,

(a) Aşağıda belirtilen ihlâlin ya da ihlâllerin mağduru olarak.....

(b) İddia konusu mağdurun ya da mağdurların yasal temsilcisi/danışmanı olarak.....

(c) Başka biri olarak.....sunuyorum.

Eğer (c) kutusu işaretlendi ise, şikâyeti yapan şunları açıklamalıdır:.....

.....

(i) Hangi ehliyetle mağdur(lar) adına hareket edilmektedir (mağdurla ailevî ilişki ya da başka özel bir bağlantı ile):....

.....

(ii) Mağdur(lar) kendi ad(lar)ına neden bu şikâyeti yapabilme imkânından yoksundur(lar):.....

.....

.....

Mağdur(lar) ile hiçbir ilişkisi olmayan ilgisiz üçüncü taraflar o kişi(ler) adına şikâyet sunamazlar.

II. İddia konusu mağdur(lar) hakkında bilgi

(Eğer şikâyeti yazanın kendisinden başka biri ise)

Soyadı:.....Ad(lar)ı:.....

Uyuğu:.....Mesleği:.....

Doğum tarihi ve yeri:.....

Şu andaki adresi ya da bulunduğu yer:.....

.....

.....

III. İlgili Devlet/İhlâl edilen madde/iç hukuk çözüm yolları

Hakkında şikâyet yapılan İşkenceyi ve Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Sözleşmesi'ne taraf devletin(ülkenin) adı:.....

.....

İşkence Karşıtı Sözleşme'nin ihlâl edildiği iddia edilen maddeleri:.....

.....

İddia konusu mağdur(lar) ya da onlar adına iç hukuk yollarını tüketmek, mahkeme ya da kamu makamlarına başvurmak için atılan adımlar, ne zaman ve hangi sonuçlar alındığı (mümkünse, ilgili adli ve idarî kararların kopyalarını ekleyiniz):.....

.....

.....

Eğer iç çözüm yolları tüketilmedi ise nedenini açıklayın:.....

.....

.....

IV. Diğer uluslararası prosedürler

Aynı sorun bir başka uluslararası soruşturma ve çözüm prosedürleri çerçevesinde incelemeye sunuldu mu? (Amerika ülkeleri İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi) Eğer sunuldu ise, ne zaman ve ne sonuç alındı?.....

.....

.....

kabul etmeleri gerekir. Eğer işleme alınması kabul edilirse, şikâyet, ilgili taraf devletin dikkatine gizlilik çerçevesinde sunulur.

Eğer bir şikâyet bildiriminde bulunmak isterseniz, mümkün olduğu kadar aşağıdaki kılavuzu izleyiniz. Ayrıca, bu formu sunduktan sonra elde edilecek ilgili herhangi bir bilgiyi de iletiniz.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme ve bu Sözleşmeye Ek Seçmeli Protokol'ün ve bunların yanı sıra Komite tüzüğü ile ilgili daha fazla bilgi aşağıdaki web adresinden temin edilebilir:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/index.html>

“Aşağıdaki soru formu bir şikâyet sunmak isteyenler için bir kılavuz sunmaktadır. Aşağıda listelenen maddelere cevap olarak mevcut olan en fazla bilgiyi veriniz. Gerekliyse sayfa ekleyiniz.

1. Şikâyeti yazan ile ilgili bilgiler

Soyadı:.....

Ad(lar):.....

Doğum tarih ve yeri:.....

Milliyeti/uyruğu:.....

Pasaport/kimlik kartı numarası (eğer mevcutsa):.....

Cinsiyeti:.....

Mesleği:.....

Etnik kökeni, dinî inancı, sosyal grup (eğer konu ile ilgiliyse):....

.....

Şu andaki adresi:.....

.....

(Eğer şu andaki adresinizden farklı ise) Gizli yazışmalar için adresiniz:.....

.....

.....

Faks/telefon/e-posta:.....

Şikâyeti sunanlar

(a) İddia konusu mağdur(lar). Eğer bir grup bireyin mağdur olduğu iddia ediliyorsa, her bir birey için temel bilgileri veriniz.....

.....

.....

.....

(b) İddia konusu mağdur(lar) adına. Mağdur(lar) tarafından onay verildiğini gösterir belgeyi ya da böylesi bir onay olmaksızın şikâyet sunulmasını meşru kılan gerekçeleri sununuz.....

.....

.....

.....

2. İddia konusu mağdur(lar) ile ilgili bilgiler

(Eğer mağdur(lar) şikâyeti yapandan başkası ise)

Soyadı:.....

Adı:.....

Doğum tarih ve yeri:.....

Milliyeti/uyruğu:.....

Pasaport/kimlik kartı numarası (eğer mevcutsa):.....

.....

Cinsiyeti:.....

Medenî hâli/çocukları:.....

Mesleği:.....

Etnik kökeni, dinî inancı, sosyal grup (eğer konu ile ilgiliyse):....

.....

Şu andaki adresi:.....

.....

(Eğer şu andaki adresinizden farklı ise) Gizli yazışmalar için adresiniz:.....

.....

Faks/telefon/e-posta:.....
.....

3. İlgili taraf devlet hakkında bilgiler

Taraf devletin (ülkenin) adı.....

4. İddia konusu ihlâl(ler)in niteliği

Aşağıdakiler de dahil iddianızı temellendirmek için ayrıntılı bilgiler sununuz:

* İddia edilen ihlâl(ler)i ve iddiaya muhatap fail(ler)i tanımlayınız.....
.....
.....

* Tarih(ler).....

* Yer(ler).....

* Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Sözleşme'nin ihlâl edildiği öne sürülen hükümleri. Eğer şikâyet birden fazla hükme atıfta bulunuyorsa, her konuyu ayrı ayrı anlatınız.
.....
.....

5. İç hukuk çözüm yollarının tüketilmesi için atılan adımlar

Aşağıdakiler de dahil iç hukuk yollarının tüketilmesi için yapılanları anlatınız; (meselâ, adlî, idarî, icraî, konuya ilişkin politika ve programlar çerçevesinde çözümler sağlamaya teşebbüs etmek):

* Aranan çözümün türü.....
.....
.....

* Tarih(ler).....

* Yer(ler).....

* İşlemi kim başlattı.....

* Hangi makam ya da organa başvuruldu.....
.....
.....

* Davaya bakan mahkemenin adı (eğer varsa).....
.....
.....

Eğer iç çözüm yolları tüketilmedi ise nedenini açıklayın:.....
.....
.....

Lütfen not ediniz: İlgili bütün belgelerin kopyalarını eklemelisiniz.

6. Diğer uluslararası prosedürler

Aynı sorunu bir başka uluslararası soruşturma ve çözüm prosedürleri çerçevesinde incelemeye sundunuz mu? Eğer sunulmuşsa, aşağıdaki hususları açıklayınız:

* Prosedürün türü:.....

* Tarih(ler):.....

* Yer(ler):.....

* Sonuçlar (varsa):.....
.....
.....

Lütfen not ediniz: İlgili bütün belgelerin kopyalarını eklemelisiniz.

7. Tarih ve İmza

Tarih/yer:.....

Yazanın ve/veya mağdurun(mağdurların) imzası:.....

8. Eklenen belgelerin listesi (asıllarını göndermeyiniz, sadece kopyalarını gönderiniz)

.....
.....

DİPNOTLAR

- ¹ Bakınız: <http://www.un.org/aboutun/charter>
- ² Bakınız: www.unhchr.ch/udr/lang/eng.htm ya da www.un.org/Overview/rights.html (16/4/04)
- ³ www.unhchr.ch
- ⁴ Ayrıca şu ülkelerle ilgili olarak da özel raporörler mevcuttur: Afganistan, Belarus, Burundi, Kamboçya, Çad, Küba, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (eski adıyla Zaire), Haiti, Liberya, Burma, Filistin, Somali, Özbekistan. Irak ve İran'da İnsan Hakları ile ilgili Özel Temsilci'nin yetkisi daha sonra İnsan Hakları Komisyonu tarafından yenilenmemiştir.
- ⁵ BM'nin bu yeni mekanizması İnsan Hakları Komisyonunun 2005'teki 61. oturumunda onaylanmıştır.
- ⁶ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm
- ⁷ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cat.htm
- ⁸ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cedaw.htm
- ⁹ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/b/cerd.htm
- ¹⁰ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cescr.htm
- ¹¹ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/crc.htm
- ¹² Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/chr/complaints.htm#1503.
- ¹³ Daha fazla bilgi için Bakınız: Fact Sheet # 7 www.ohchr.org/english/about/publications/docs/fs7.htm#1503.
- ¹⁴ Kamu işlemleri Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1235 (XLII) sayılı kararında tanımlanmıştır.
- ¹⁵ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/chr/special/invitations.htm
- ¹⁶ Eğer bir konusal yapı ile ilgili bilgiler elde yoksa, bu bilgilere www.ohchr.org/english/bodies/chr/special/index.htm adresinden ulaşılabilir.
- ¹⁷ Bakınız: www.ohchr.org/english/issues/education/rapporteur/index.htm
- ¹⁸ Bakınız: www.ohchr.org/english/issues/executions/index.htm
- ¹⁹ Lütfen EK 2'ye ve <http://www.ohchr.org/english/issues/executions/complaints.htm> bakınız.
- ²⁰ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/issues/indigenous/rapporteur/index.htm>
- ²¹ Bakınız: <http://www.ohchr.org/English/issues/indigenous/rapporteur/index.htm#communications>
- ²² Bakınız: www.ohchr.org/english/issues/judiciary/index.htm
- ²³ Komisyon'un çalışması Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Yargı Bağımsızlığı ile ilgili Temel İlkeler, Hukukçuların Rolü ile İlgili Temel İlkeler ve Savcıların Rolü ile İlgili Kılavuz'da belirtilen standartları temel alır. Bakınız: www.ochcr.org/english/law/index.htm
- ²⁴ Bakınız: <http://www.ohchr.org/English/issues/judiciary/complaints.htm>
- ²⁵ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/opinion/index.htm
- ²⁶ Lütfen EK 3'ye bakınız.
- ²⁷ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/religion/index.htm
- ²⁸ Raporör'ün çalışmaları İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si, Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Din ve İnanç Temelinde Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Her Türünün Giderilmesi ile ilgili Beyanname üzerinde temellenir. (www.ohchr.org/english/issues/religion/index.htm)
- ²⁹ Bakınız: <http://www.ohchr.org/English/issues/mercenaries/index.htm>
- ³⁰ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/mercenaries/index.htm

- ³¹ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/torture/rapporteur/model.htm
- ³² Lütfen EK 4'e bakınız. (www.ohchr.org/english/issues/torture/rapporteur/model.htm)
- ³³ Bakınız: www.ohchr.org/english/issues/women/rapporteur/index.htm
- ³⁴ Bakınız: [www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.RES.48.104.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.RES.48.104.En?Opendocument)
- ³⁵ Lütfen EK 5'e bakınız.
- ³⁶ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/detention/index.htm
- ³⁷ Bu çalışma Grubu'nun dayandığı bütün uluslararası standartlar Her Türden Gözaltı ve Hapiste Bulunan Bütün Kişilerin Korunmasına İlişkin İlkeler Bütünü içinde yer almaktadır. Bakınız: www.ohchr.org/english/law/bodyprinciples.htm
- ³⁸ Lütfen <http://www.ohchr.org/english/issues/detention/complaints.htm> and EK 6'ya bakınız.
- ³⁹ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/disappearance.htm
- ⁴⁰ İlaveten Bütün Bireyleri Zora Dayalı Kayıptan Koruma Deklarasyonu (Bakınız: www.ohchr.org/english/law/disappearance.htm)
- ⁴¹ "Birleşmiş Milletler'de Konusal Mekanizmalar 2002: Bu Mekanizmaların Çalışmalarına ve Yetkilerine Genel Bir Bakış" (Af Örgütü, 2002)
- ⁴² Lütfen <http://www.ohchr.org/english/issues/disappear/communications.htm> ve EK 7'ye bakınız.
- ⁴³ Bakınız: www.ohchr.org/english/issues/defenders/index.htm
- ⁴⁴ Bkz: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/89/PDF/N9977089.pdf?OpenElement>.
- ⁴⁵ Lütfen EK 8'e bakınız. (www.ohchr.org/english/issues/defenders/complaints.htm)
- ⁴⁶ Bakınız: www.ochcr.org/english/issues/idp/index.htm
- ⁴⁷ Bkz: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement>
- ⁴⁸ Daha önce sunulan bilgilere bakınız.
- ⁴⁹ Başvuru şartları ile ilgili daha fazla bilgi için ilgili eklere bakınız.
- ⁵⁰ Devletlerin raporları ile ilgili tarihçe için bakınız: www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf
- ⁵¹ Sözleşmeler ile ilgili sayfaya bakınız:
- ⁵² Bakınız: www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm
- ⁵³ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/ccpr-one.htm
- ⁵⁴ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/docs/RatificationStatus.pdf
- ⁵⁵ Bakınız: www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_opt.htm
- ⁵⁶ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/cat/index.htm
- ⁵⁷ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cat.htm
- ⁵⁸ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cat-one.htm
- ⁵⁹ Rapor kılavuzu için [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CAT.C.4.Rev.3.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CAT.C.4.Rev.3.En?Opendocument).
- ⁶⁰ Bakınız: www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/commit.htm
- ⁶¹ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cedaw.htm
- ⁶² Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm
- ⁶³ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cerd.htm
- ⁶⁴ Rapor kılavuzu için [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CERD.C.70.Rev.5.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CERD.C.70.Rev.5.En?Opendocument).
- ⁶⁵ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm
- ⁶⁶ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/crc.htm
- ⁶⁷ Rapor kılavuzu için [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CRC.C.33.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CRC.C.33.En?Opendocument) ve CRC websitesi
- ⁶⁸ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/cescr/index.htm
- ⁶⁹ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cescr.htm

- ⁷⁰ Rapor kılavuzu için [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/E.C.12.1991.1.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/E.C.12.1991.1.En?OpenDocument)
- ⁷¹ Bakınız: www.ohchr.org/english/bodies/cmw/cmw.htm
- ⁷² www.ohchr.org/english/bodies/cmw/index.htm
- ⁷³ Rapor kılavucu için www.ohchr.org/english/bodies/cmw/docs/guidelines.doc
- ⁷⁴ Haziran 2005 tarihi itibarıyla
- ⁷⁵ Bkz: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/120/29/PDF/G0412029.pdf?OpenElement>.
- ⁷⁶ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/issues/escr/group.htm>
- ⁷⁷ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm>
- ⁷⁸ Lütfen EK 9'a bakınız
- ⁷⁹ Bakınız: [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CCPR.C.3.Rev.6.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CCPR.C.3.Rev.6.En?OpenDocument)
- ⁸⁰ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/bodies/cat/index.htm>
- ⁸¹ Lütfen EK 10'a bakınız
- ⁸² Madde 22 'Bu sözleşmeye taraf olan devletlerden biri herhangi bir zamanda bu madde altında komitenin, haklarının sözleşme tarafı devlet tarafından ihlaledildiğini iddia eden bireylerden bireysel başvuru hakkını kabul ettiğini deklere edebilir. Bu hakkı kabul ettiğini deklere etmeyen hiçbir edveletten bireysel başvuru kabul edilemez'.
- ⁸³ Bakınız: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CAT.C.3:Rev.4.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CAT.C.3:Rev.4.En?OpenDocument)
- ⁸⁴ Bakınız: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw>
- ⁸⁵ Bakınız: www.ohchr.org/english/law/cedaw-one.htm
- ⁸⁶ Ek Protokol Madde 2: "Başvurular, taraf devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşmede yer alan hakların ihlal edildiği iddia edilerek yapılabilir. Başvurunun bireyler veya bireylerden oluşan gruplar adına yapıldığı durumlarda, birey veya bireylerden oluşan grupların rızası alınmış olmalıdır. Birey veya bireylerden oluşan gruplar adına yapılan başvurularda, ilgililerin rızalarının alınmamış olması durumunda başvuruda bulunanın bu eyleminin gerekçelerini açıklayabilir ve savunabilir olması gerekir."
- ⁸⁷ Şikâyet formu için lütfen EK 11'e bakınız
- ⁸⁸ Bakınız: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedawreport-a5638-RulesOfProcedure.htm#part3>.
- ⁸⁹ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm>.
- ⁹⁰ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/law/cerd.htm>.
- ⁹¹ 14. Madde 'Bu sözleşmeye taraf olan devletlerden biri herhangi bir zamanda bu madde altında komitenin, haklarının sözleşme tarafı devlet tarafından ihlaledildiğini iddia eden bireylerden bireysel başvuru hakkını kabul ettiğini deklere edebilir. Bu hakkı kabul ettiğini deklere etmeyen hiçbir edveletten bireysel başvuru kabul edilemez'.
- ⁹² Bakınız: Şikâyet formu için lütfen EK 9'a bakınız.
- ⁹³ Bkz: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/cb35dcd69a1b52a3802564ed0054a-104?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/cb35dcd69a1b52a3802564ed0054a-104?OpenDocument)
- ⁹⁴ <http://www.ohchr.org/english/bodies/cmw/index.htm>
- ⁹⁵ Bakınız: [www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CMW.C.L.1.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CMW.C.L.1.En?OpenDocument)
- ⁹⁶ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/law/cat.htm>
- ⁹⁷ Bakınız: <http://www.ohchr.org/english/law/cedaw-one.htm>

Yıldız/Claridge, İnsan Hakları Şikâyetlerini BM Mekanizmalarına Götürme Kılavuzu, Aralık 2006

